

Līdzfinansē
Eiropas Savienība

Nacionālais
attīstības plāns

Valsts izglītības
attīstības aģentūra

Izglītības un zinātnes
ministrija

Skola
kopienā

Rekomendācijas sadarbības partneriem informatīvo un izglītojošu pasākumu īstenošanai vecākiem

KPMG Baltics SIA un nodibinājums "Fonds PLECS"

2025. gada 17. decembrī

Šajā dokumentā ir 50 lapas

Saturs

Izmantoto saīsinājumu saraksts	3
Ievads	4
1. Kādēļ ir būtiski iesaistīt un izglītēt vecākus?	6
2. Būtiskākie šķēršļi vecāku iesaistīšanai	10
3. Kā stiprināt vecāku kapacitāti un iesaistīto pušu sadarbību?	13
4. Kādas ir iesaistītās puses, to lomas un atbildības?	19
4.1.1. Ko dara izglītības iestādes?	22
4.1.2. Ko dara pašvaldības?	23
4.1.3. Ko dara valsts iestādes?	27
4.1.4. Ko dara NVO?	28
5. Ieteikumi atbalsta pasākumu plānošanai, organizēšanai, novērtēšanai	30
Izmantotās literatūras un avotu saraksts	41
PIELIKUMS	45
1. pielikums. Iespējamo pasākumu novērtēšana - pašrefleksija	46

Izmantoto saīsinājumu saraksts

BAC – Bērnu aizsardzības centrs

ES – Eiropas Savienība

IZM – Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrija

KM – Latvijas Republikas Kultūras ministrija

LM – Latvijas Republikas Labklājības ministrija

LNB – Latvijas Nacionālā bibliotēka

NVO – Nevalstiskā organizācija

OECD – Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija

PIRLS – Starptautiskais lasītprasmes novērtēšanas pētījums

PMP – Priekšlaicīga mācību pārtraukšana

TM – Latvijas Republikas Tieslietu ministrija

Ievads

Rekomendāciju mērķis ir sniegt ieteikumus projekta “Skola – kopienā” sadarbības partneriem informatīvo un izglītojošo pasākumu īstenošanai, lai veicinātu speciālistu, izglītojamo vecāku un sabiedrības **savstarpējo sadarbību, informētību un kopīgu izpratni par mūsdienu izglītības nozīmi**, tādējādi sekmējot sociālās atstumtības un priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas (turpmāk – PMP) riska mazināšanu¹, īpašu uzmanību pievēršot profesionālās kompetences stiprināšanai, izglītojamo vecāku zināšanu un prasmju pilnveidei un sabiedrības līdzatbildības veicināšanai.

Rekomendāciju saturs ir vērsts uz izglītojamo **vecāku zināšanu un prasmju pilnveidi** atbalsta sniegšanai izglītojamajiem mācību snieguma uzlabošanai, lasītprasmes veicināšanai un izglītības vides pilnveidošanai, kā arī **sabiedrības kopīgas izpratnes** veicināšanai par sociālās atstumtības un PMP riska mazināšanu.

Rekomendācijas ir **izstrādātas piecos posmos**, kur pirmo daļu veido risināmās problēmas definēšana, savukārt otro – risinājums, kā izglītēt vecākus un īstenot efektīvu iesaistīšanos mācību procesā.

Rekomendāciju mērķa grupa ir projekta “Skola – kopienā” sadarbības partneri – **pašvaldības un vispārizglītojošās un profesionālās izglītības iestādes**, kuras īsteno sadarbības un izglītojošus pasākumus vecākiem.

Rekomendācijas izstrādātas VIAA projekta “Skola – kopienā” ietvaros ar Eiropas Sociālā fonda Plus atbalstu (projekta nr. Nr. 4.2.3.1/1/24/I/001).

¹ Sociālās atstumtības un PMP risku veicina risku faktoru kopums: ar mācībām un izglītības iestādes vidi saistīti riska faktori, sociālās vides, veselības riska faktori, ar ģimeni saistītie riska faktori, ekonomiskie un sociālo atstumtību veicinošie riska faktori. Plašāka informācija pieejama šeit: [PMP riski](#).

01

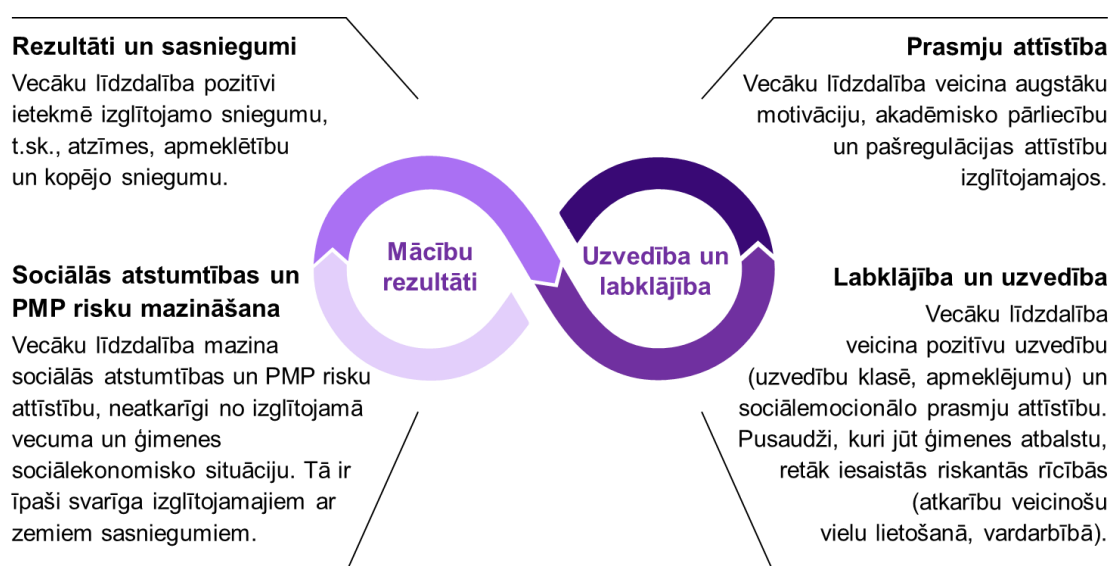
**Kādēļ ir būtiski
iesaistīt un
izglītot vecākus?**

1. Kādēļ ir būtiski iesaistīt un izglītēt vecākus?

Vecāku rūpes un atbalsts ir **galvenais resurss pilnvērtīgai bērna attīstībai**. Dažādi pētījumi, tostarp Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (turpmāk – OECD) pētījumi, pierāda, ka vecāku līdzdalībai ir izšķiroša loma bērna izglītības ceļā, un tā sniedz ievērojamus un ilgstošus ieguvumus [1]. Izglītības un zinātnes ministrijas (turpmāk – IZM) informatīvais ziņojums par iekļaujošas izglītības attīstību [2] īpaši uzsver, ka vecāku nevēlēšanās vai nepietiekama spēja sadarboties ir viena no lielākajām problēmām, kas apgrūtina savlaicīga atbalsta sniegšanu bērnam, tāpēc mērķtiecīgs darbs ar vecākiem ir būtisks priekšnoteikums iekļaujošas vides veidošanai.

Vecāku iesaiste mācīšanās procesā izpaužas dažādos veidos – sākot ar atbalstu mājasdarbos līdz pat aktīvai iesaistei izglītības iestādes vecāku padomēs vai kopienas veidošanā. Zemāk 1. attēlā uzskaitīti galvenie ieguvumi.

1. attēls. Galvenie ieguvumi no vecāku iesaistes mācīšanās procesā

Avots: Autoru apkopota informācija, balstoties uz [3], [4], [5]

Vecāku iesaistīšanās mācīšanās procesā ir **ne tikai vēlama, bet tās nepieciešamība ir noteikta likumdošanā**, tāpat kā izglītības iestāžu atbildība audzināšanas procesā. **Vecāku iesaistīšanās ir uz izglītojamo mācīšanās atbalstu vērsta vecāku un izglītības iestādes sadarbība un vecāku iesaistīšanās izglītības iestādes dzīvē ar mērķi nodrošināt izglītojamā mācību pamatvajadzības [6].**

Normatīvajos aktos ir definētas šādas vecāku, pedagogu un izglītības iestāžu vadītāju atbildības un pienākumi bērnu aprūpes, audzināšanas un izglītošanas nodrošināšanā:

Civillikums nosaka, ka **līdz pilngadības sasniegšanai bērns ir vecāku aizgādībā**. Vecākiem ir jārūpējas par bērna **fizisko apstākļu nodrošināšanu** (ēdiens, apģērbs, mājoklis, veselības aprūpe, kopšana, izglītošana) **un audzināšanu** (garīgās un fiziskās attīstības nodrošināšana, ievērojot bērna individuālās vajadzības, spējas un intereses) [7].

Izglītības likums nosaka, ka vecāki ir atbildīgi par to, **lai bērns iegūtu obligāto izglītību** (regulāri apmeklētu izglītības iestādi un tiktu nodrošināts ar nepieciešamajiem mācību līdzekļiem).

Izglītības likums nosaka, ka vecākiem ir **pienākums sadarboties ar izglītības iestādi un pašvaldību** [8], savukārt **pedagogiem ir jāsadarbojas ar izglītojamā ģimeni** ar izglītību saistītos jautājumos.

Izglītības likums nosaka, ka **izglītības iestādes vadītājs ir atbildīgs par audzināšanas darba veikšanu izglītības iestādē**, kas iekļauj izglītojamo vispusīgu attīstības veicināšanu un attieksmju veidošanos [9].

Izglītības iestādes vadītājam ir jānodrošina, ka izglītojamajam tiek sniegts atbalsts **sociāli emocionālās kompetences attīstīšanā** (emociju pārvaldīšana, sadarbības prasmes, empātija, u.c.) [10] un tiek īstenoti izglītojoši pasākumi par veselību un drošību.

Vecāku iesaistes programmās mēdz izšķirt “vecāku iesaistīšanos”, ar ko vairāk saprot vecāku fizisku klātbūtni izglītības iestādes pasākumos, un “vecāku līdzdalību” [6]. **Vecāku līdzdalība ir aktīva un jēgpilna vecāku iesaistīšanās bērna mācību procesā.** Vecāku līdzdalības gadījumā izglītības iestādes vecākus uzlūko kā “līdzvērtīgus partnerus” mācīšanās procesā, ņem vērā vecāku vajadzības. Vecāku iesaistes centrā ir vecāku pilnvērtīgas iesaistes viņu bērnu mācīšanās procesā veicināšana. Šī pieeja ietver:

- atbalstošas mācību vides nodrošināšanu mājās;
- mācīšanos dažādās vidēs – ne tikai izglītības iestādē, bet arī mājās, kopienā un citur;
- diskusiju starp vecākiem, pedagogiem un citiem speciālistiem par to, kā ģimene var labāk atbalstīt savu bērnu mācīšanos.

Līdzdalība paredz lielāku apņemšanos un atbildības uzņemšanos no vecāku puses, salīdzinot ar iesaisti izglītības iestādē.

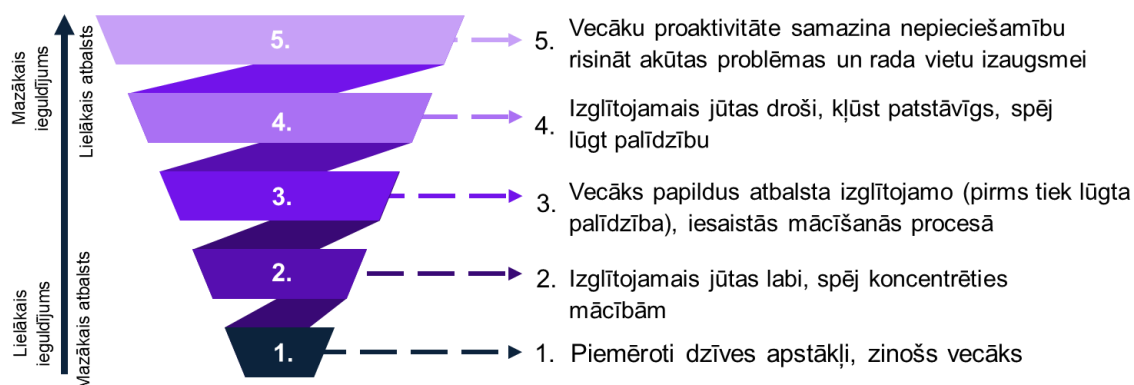
2. attēls. Vecāku iesaiste izglītības iestādē un vecāku līdzdalība sava bērna mācīšanās procesā

Avots: KPMG veidots, balstoties uz [6].

Vecākiem iesaistoties mācīšanās procesā, ilgtermiņā tiek veicināta izglītojamā drošības sajūta, patstāvība un mācību sniegums. Vecāku sākotnējais ieguldījums atmaksājas vēlākā posmā, jo proaktīva rīcība mazina nepieciešamību risināt akūtas problēmas un veicina izglītojamo ilgtermiņa izaugsmi. Rodas spirālveida process, kurā viss vecāku ieguldījums veido bāzi tālākajam atbalstam (3. attēls).

3. attēls. Vecāku iesaistes un rezultātu atdeves spirāle

Avots: Autoru veidots

Vecāku ieguldījums ilgtermiņā summējas, veidojot stabilu pamatu izglītojamajiem. Ja izglītības iestāde palīdz ielikt stabilus pamatus, problēmjautājumu risināšana vēlākās klasēs var samazināties.

02

**Būtiskākie šķēršļi
vecāku
iesaistīšanai**

2. Būtiskākie šķēršļi vecāku iesaistīšanai

Vecāku pilnvērtīgu iesaisti bērnu izglītībā un sadarbībā ar izglītības iestādi var ietekmēt dažādi šķēršļi, aptverot gan loģistikas, gan attieksmes, gan resursu jautājumus. Šie šķēršļi ir daudzšķautņaini, aptverot gan loģistikas, gan attieksmes, gan resursu jautājumus [6], [11], [12]:

1. **Laika un loģistikas ierobežojumi.** Vecāku darba grafiki, transporta ierobežojumi vai trūkums, citu bērnu pieskatīšanas iespēju trūkums ierobežo iespējas apmeklēt skolas pasākumus vai sanāksmes.
2. **Komunikācijas trūkums vai neefektivitāte.** Izglītības iestādes un vecāku savstarpējas komunikācijas trūkums, novēlota vai nekonsekventa informācija, kā arī informācijas sniegšana nesaprotamā valodā vai formātā.
3. **Atšķirīga izpratne.** Atšķirīga izglītības iestādes un vecāku izpratne par abu pušu pienākumiem un tiesībām, vecāku iesaistes formātu, rada spriedzi un neefektīvu sadarbību.
4. **Uzticības trūkums.** Vāja sadarbība un negatīva pieredze var veidot savstarpējas aizdomas un neuzticēšanos starp vecākiem un izglītības iestādes personālu, mazināt vecāku uzticību izglītības iestādes personāla profesionālajai kompetencei.
5. **Izglītības iestādes kultūra un attieksmes.** Ja vecāki uztver izglītības iestādes vidi kā formālu vai noraidošu, viņi var justies iebaidīti vai nevēlami. Negatīvā pieredze ar izglītības iestādi vai skolas kultūru var veidot zemu vecāku pašefektivitāti – pārliecību, ka viņiem trūkst nepieciešamo zināšanu vai prasmju, lai efektīvi palīdzētu bērnam mācībās un sadarbotos ar izglītības iestādi.
6. **Izglītības iestādes personāla profesionālās kompetences un resursu trūkums.** Pedagogiem nereti trūkst atbilstošu zināšanu vai laika resursa, lai efektīvi strādātu ar vecākiem, īpaši no dažādiem kultūras un sociālekonomiskajiem slāņiem.

Vecāku iesaistes intensitāte ir atšķirīga dažādās izglītojamā mācību pakāpēs un vecuma posmos. Pieaugot bērna autonomijai un mācību sarežģītībai, mainās vecāku iesaistes loma (1. tabula).

1. tabula. Vecāku iesaistes atšķirības dažādās izglītības pakāpēs

Izglītības pakāpe	Iesaistes līmenis	Vecāku iesaistes izaicinājums	Iesaistes fokuss
Sākumskola (1.-6. klase)	Intensīvs atbalsts, lai veicinātu mācīšanās paradumu izveidošanos.	Loģistikas (transports) un laika (darba grafiks, citi pienākumi) šķēršļi, komunikācijas trūkums ar izglītības iestādi.	Tiešs atbalsts mājās mācīšanās sekmēšanai (lasītprasmes veicināšana, kopīga mācīšanās) un emocionālais atbalsts.
Pamatizglītība (7.-9. klase) un vispārējā vidējā izglītība (10.-12. klase)	Vidēja iesaiste, galvenokārt emocionālā un atbalstošā līmenī.	Komunikācijas trūkums ar izglītības iestādi (saziņa tikai problēmjautājumu gadījumā).	Atbalstoša, nevis kontrolējoša loma, emocionālā atbalsta sniegšana, palīdzība karjeras plānošanā.
Profesionālā vidējā izglītība (1.-4. kurss)	Iesaiste galvenokārt emocionālā un atbalstošā līmenī.	Izglītojamie dzīvo daļēji patstāvīgi, izglītības iestādes mēdz samazināt vecāku iesaistes līmeni.	Uzticēšanās veidošana, patstāvību atbalstoša iesaiste, atbalsts karjeras veidošanā.

Avots: Autoru veidots balstoties uz [13], [3], [5], [14]

03

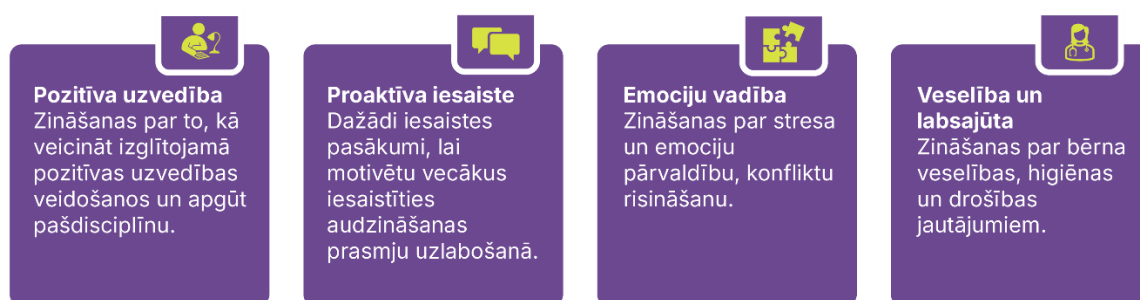
**Kā stiprināt
vecāku kapacitāti
un iesaistīto pušu
sadarbību?**

3. Kā stiprināt vecāku kapacitāti un iesaistīto pušu sadarbību?

Gan izglītības iestādes, gan pašvaldības var iesaistīties un organizēt atbalsta pasākumus, lai stiprinātu vecāku spējas un veicinātu viņu audzināšanas prasmju attīstību. Atbalstam ir jābalstās uz **vecāku stiprajām pusēm** (fokuss uz to, ko vecāki jau dara pietiekami labi), tam jābūt atsaucīgam, pielāgojoties unikālajām vajadzībām un apstākļiem [3].

Vecāku atbalstam var izšķirt četrus veidus (4. attēls).

4. attēls. Jomas un veidi vecāku kapacitātes stiprināšanai

Avots: Autoru veidots, balstoties uz [4], [15]

Pamata uzvedības modeļus izglītojamaais apgūst no ģimenē izveidotajiem ieradumiem, tāpēc liela nozīme ir mācīšanās kultūras un disciplīnas veidošanai tieši mājas vidē. Lai to attīstītu, ir ieteicams izmantot divas pieejas – **ģimenes mācīšanos** un **mācīšanos mājās**. **Ģimenes mācīšanās** (*family learning*) ir pieeja, kas mudina visus ģimenes locekļus iesaistīties mācīšanās procesā, tādējādi veidojot paaudžu sinerģiju [4]. Šī metode var mazināt PMP riskus, sekmēt sociālekonomisko noturību un veicināt pozitīvu attieksmi pret mūžizglītību. **Mācīšanās mājās** (*learning at home*) ir mācīšanās process, kas notiek mājās, brīvā dabā vai kopienā. Šī mācīšanās var tikt īstenota gan caur ikdienišķām darbībām, kuras ģimene jau veic (piemēram, dabas izziņāšana pastaigas laikā, ceļošana, kultūras pasākumu un muzeju apmeklēšana, sporta aktivitātes), gan tā var pārklāties ar organizētām jeb aktīvām mācību aktivitātēm (mājasdarbu pildīšana, grāmatu lasīšana un pārrunāšana).

Būtiska loma vecāku iesaistīšanā mācīšanās procesā ir pašvaldībām². To loma sociālās atstumtības un PMP risku mazināšanā caurvij vairāku pašvaldības iestāžu, t. sk., izglītības iestāžu, darbību, un tā vienlaikus ir atbildīga par izglītības ekosistēmas veidošanu. Pašvaldības iesaiste tiek modelēta atbilstoši *Deminga aplim*³ (5. attēls).

² Pārskats par katras pašvaldības īstenotajiem atbalsta pasākumiem, kas vērsti uz vecāku kompetences pilnveidi ir pieejams katras pašvaldību izstrādātajā PMP risku mazināšanas plānā vai izglītības pārvalžu tīmekļa vietnēs.

³ Deminga aplis ir viens no kvalitātes vadības rīkiem un sistēmisks process, lai iegūtu vērtīgu zināšanas par to, kā uzlabot konkrētus produktus, pakalpojumus un procesus. Tas nosaka, ka katru procesu veido četras dimensijas – plānošana, darīšana, izvērtēšana, uzlabošana (angļu val. *Plan-Do-Check-Act*; [avots](#)).

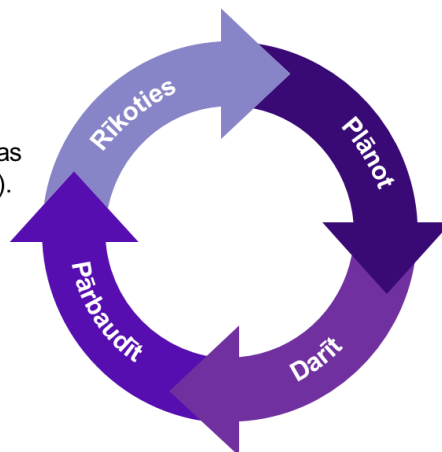
5. attēls. Pašvaldības iesaiste sociālās atstumtības un PMP risku mazināšanā

4. Rīkoties

Nepieciešamo sistēmas uzlabojumu veikšana un reaktīva rīcība (aktīvs atbalsts sociālās atstumtības un PMP risku mazināšanai).

3. Pārbaudīt

Regulāra situācijas uzraudzība un analīze, t.sk., sadarbības grupās, izglītības iestādēs un citās pašvaldības iestādēs.

1. Plānot

PMP risku mazināšanas plāns, sociālo pakalpojumu plānošana, resursu un sadarbības plānošana.

2. Darīt

Preventīvās rīcības (izglītošana, atbalsta komandas nodrošināšana) un plānoto aktivitāšu īstenošana pašvaldībā.

Avots: KPMG veidota analīze, balstoties uz veikto izpēti

Lai organizētu efektīvu sociālās atstumtības un PMP risku mazināšanu, kā arī iesaistītu vecākus, ir ieteicams veikt darbības visos četros līmeņos (plānošana, darīšana, pārbaudīšana, rīkošanās). Savukārt, lai īstenotu noteiktos pasākumus, tiek iesaistīts plašs speciālistu tīkls no valsts, pašvaldību un nevalstisko organizāciju (turpmāk – NVO) sektora⁴. Par konkrēto PMP plānu pasākumu veikšanu **lielākoties ir atbildīgas pašvaldības, izglītības pārvaldes, sociālie dienesti un izglītības iestādes. Rīcību izpilde tiek deleģēta pašvaldības iestāžu speciālistiem** – sociālā dienesta, bāriņtiesas, policijas un izglītības pārvaldes speciālistiem, kā arī izglītības iestādēm un bibliotēkām. Tāpat tiek īstenota sadarbība ar NVO, privātajiem pakalpojumu sniedzējiem un citām iesaistītajām pusēm.

Pašvaldības ir viens no galvenajiem informācijas apmaiņas punktiem, nododot informāciju starp pakalpojuma sniedzējiem un iedzīvotājiem. Pašvaldības izvieto informāciju savā tīmekļa vietnē un sociālajos tīklos, tādējādi, nodrošinot, ka iedzīvotājiem visa nepieciešamā informācija ir ērti atrodamā to mājaslapā.

Piemērs

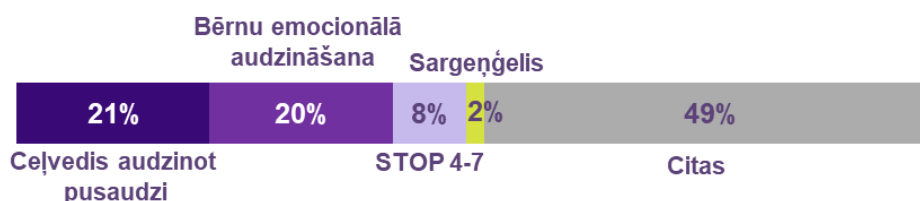
Daugavpils valstspilsētas pašvaldības mājaslapā ir pieejama informācija par anonīmām bezmaksas konsultācijām bērniem, jauniešiem un viņu vecākiem, ko Bērnu aizsardzības centra (BAC) uzdevumā sniedz SIA “Bērnu un pusaudžu resursu centrs”. Dalīšanās ar informāciju dažādos kanālos palīdz efektīvāk nonākt līdz mērķauditorijai.

Visizplatītākie atbalsta pasākumi (6. attēls), kas tiek īstenoti pašvaldībās, ir Centra “Dardedze” īstenotās programmas, kas paredzētas, lai veicinātu vecāku izpratni par dažādiem bērnu attīstības posmiem un izglītotu vecākus par to, kā veicināt bērna sociāli emocionālās prasmes (emociju pašregulācija, pašvērtējums, spriestspēja, komunikācija, empātija, u.c.). Pašvaldības īsteno divas Centra “Dardedze” programmas – **“Ceļvedis, audzinot pusaudzi”** [16], kas paredzēta 10-16 gadu vecu izglītojamo vecākiem, un **“Bērnu emocionālā audzināšana”** [17], kas paredzēta līdz 7 gadus vecu bērnu

⁴ Autoru analīze, balstoties uz visu Latvijas pašvaldību izstrādātajiem PMP risku mazināšanas plāniem.

vecākiem. Abas programmas tiek īstenotas desmit lekciju ciklā un sniedz visaptverošu izpratni par svarīgiem audzināšanas aspektiem. Daļa no pašvaldībām īsteno programmu **“STOP 4-7”** [18], kas paredzēta pirmsskolas vecuma bērniem. Tā ir multimodāla agrīnās intervences programma 4-7 gadus veciem bērniem ar uzvedības problēmām. Programmā vecāki tiek apmācīti par to, kā pielietot pozitīvās audzināšanas principus, tādējādi mazinot bērnu problemātisko uzvedību. Šo programmu īsteno Valsts kanceleja sadarbībā ar biedrību “Latvijas kognitīvi biheiviorālās terapijas asociācija” [18] ar mērķi programmu nodrošināt visā Latvijas teritorijā. **Šīs programmas ir piemērs tam, kā valsts iestādes un NVO var sadarboties, lai palīdzētu vecākiem audzināšanas jautājumos.**

6. attēls. Biežākās programmas pašvaldību PMP plānos (2022./2023. mācību gads)

Avots: KPMG analīze, 42 pašvaldību PMP plāni

Papildus iepriekš minētajām programmām, pašvaldības organizē **vēl citu pasākumu īstenošanu**, piemēram, **seminārus, konferences un izglītojošus pasākumus vecākiem par bērna audzināšanu, “Vecāku dienas” izglītības iestādēs, atbalsta grupas vecākiem, agrīnās diagnostikas un agrīnās veselības profilaktiskos pasākumus.**

Piemērs

Ogres novada pašvaldības izglītības pārvalde 2024. gadā organizēja **vecāku konferenci, lai veicinātu izglītības iestādes, bērnu un vecāku sadarbību** [19]. Konferences mērķis bija izglītēt vecākus par aktuālajiem tematiem un sākt veidot Ogres novada vecāku kopienu, lai veidotu savstarpējo labās prakses, pieredzes un ideju apmaiņu. Tas ir piemērs tam, kā pašvaldības izglītības pārvaldes var iesaistīties, lai proaktīvi uzlabotu izglītības vidi un kopienas iesaisti jautājumu risināšanā.

Piemērs

Siguldas novada pašvaldība regulāri **organizē bezmaksas lekcijas vecākiem** [20]. Piemēram, lekcijā par vecāku lomu bērna nākotnes veidošanā teorija tika apvienota ar praktisku meistarklasi, kurā vecāki apguva, **kā atklāt sava bērna talantus un sniegt atbalstu karjeras izvēlē**. Šāda pieeja ir būtiska, jo

izglītojamā apzināta profesijas izvēle un skaidra vīzija par savām nākotnes iespējām ir viens no spēcīgākajiem **motivācijas faktoriem, kas veicina palikšanu izglītības sistēmā.**

Vienlaikus būtiska ir pašvaldības iesaiste ne tikai vecāku izglītošanas pasākumos, bet arī **lasītprasmes veicināšanā** iedzīvotāju, īpaši ģimeņu, vidū, jo vecāku lasīšanas paradumi tieši ietekmē bērnu attieksmi pret grāmatām. Lasītprasmes un tekstpratības trūkums ir viens no PMP riska faktoriem. Starptautiskajā lasītprasmes novērtēšanas pētījumā (PIRLS) tika secināts, ka Latvijā 2021. gadā **vidēji katrs septiņpadsmitais izglītojamais, kurš mācās 4. klasē, nesaprot lasīto** [21]. Tas, savukārt, ietekmē tālāko mācīšanās un attīstības procesu.

Lasīšanas paradums bērniem veidojas jau no agras bērnības. Vecāku uzdevums ir attīstīt bērnu interesi par grāmatām, palīdzēt spert pirmos soļus lasītprasmes apguvē un noturēt interesi par grāmatām, līdz lasīšana kļūst par pilnvērtīgu ieradumu. Ja ģimenē tiek kultivēts ieradums lasīt, bērni dabiski pārņem šo darbību. Tas ir iemesls, kāpēc **lasītprasmi ir iespējams veicināt ar vispārējās attieksmes uzlabošanu sabiedrībā.**

Lasītprasmes veicināšanai tiek organizētas dažādas valsts un pašvaldības līmeņa kampaņas un programmas, kuras tiek īstenotas galvenokārt izglītības iestāžu un pašvaldību bibliotēkās. Bibliotēkās tiek veidota atbilstoša un moderna vide, kurā uzturēties gan bērniem un jauniešiem, gan vecākiem.

Piemērs

2021. gadā [22] tika uzbūvēta Ogres Centrālā bibliotēka, kas ir **viena no modernākajām bibliotēku ēkām Latvijā.** Tās mājaslapā ikvienam ir iespējams doties **virtuālā tūrē**, lai iepazītos ar piedāvājumu un tehnoloģijām. Bibliotēkā ir izvietots robots, kas sagaida apmeklētājus un prot izstāstīt ēkas tapšanas stāstu. Modernas vides radīšana un tehnoloģiju izmantošana var aktīvāk piesaistīt ģimenes un izglītojamās apmeklēt bibliotēku, veicinot lasīšanu.

Vairākas pašvaldības savā teritorijā ir izveidojušas **grāmatu maiņas punktu**, kas pilda gan vides objekta, gan socializēšanās punkta funkcijas, vienlaikus veicinot iedzīvotāju vēlmi lasīt.

Piemērs

Dienvidkurzemes novadā ir izveidots **bibliotēkas pakomāts**, kas darbojas pēc līdzīga principa kā sūtījumu pakomāti un ir paredzēts konkrētās bibliotēkas klientu apkalpošanai [23]. Tādējādi tiek sniegta iespēja saņemt un nodot grāmatas jebkurā diennakts laikā.

Piemērs

Tukuma novada pašvaldībā iniciatīvu “Grāmatu stropi” īstenoja paši iedzīvotāju aktīvisti projektu konkursā “Darīsim paši”. Tā ietvaros, pārveidojot bišu stropus, tika izveidoti vizuāli pievilcīgi **grāmatu maiņas punkti** trīs novada pagastos [24]. Šāda iniciatīva sniedz iespēju veicināt sabiedrības interesi par lasīšanu un padarīt to par aktīvu un sociālu nodarbi.

Piemērs

Kuldīgas novada pašvaldībā **grāmatu maiņas punkts ir uzstādīts autoostā** [25], kas uzlabo tā pieejamību un ir veids, kā mudināt iedzīvotājus lasīt, kamēr tiek gaidīts sabiedriskais transports.

Piemērs

Mārupes novada pašvaldībā ir atvērts “*Pop up* grāmatu maiņas punkts”, kurā iespējams **gan apmainīties ar grāmatām, gan izmantot izveidotās telpas, lai lasītu** [26]. Šāda pieeja papildus mudina iedzīvotājus apmeklēt grāmatu maiņas punktu, jo to iespējams izmantot arī kā lasīšanas-atpūtas vietu.

Piemērs

Ogres novada pašvaldība īsteno iniciatīvu “Bibliobuss” – **mobīlā bibliotēka**, ar kuras palīdzību tiek uzlabota pakalpojumu pieejamība, apkalpojot iedzīvotājus kopā astoņos maršrutos visā pašvaldībā [27]. Tādējādi tiek nodrošināta grāmatu pieejamība arī tiem iedzīvotājiem, kuriem ir laika vai mobilitātes ierobežojumi.

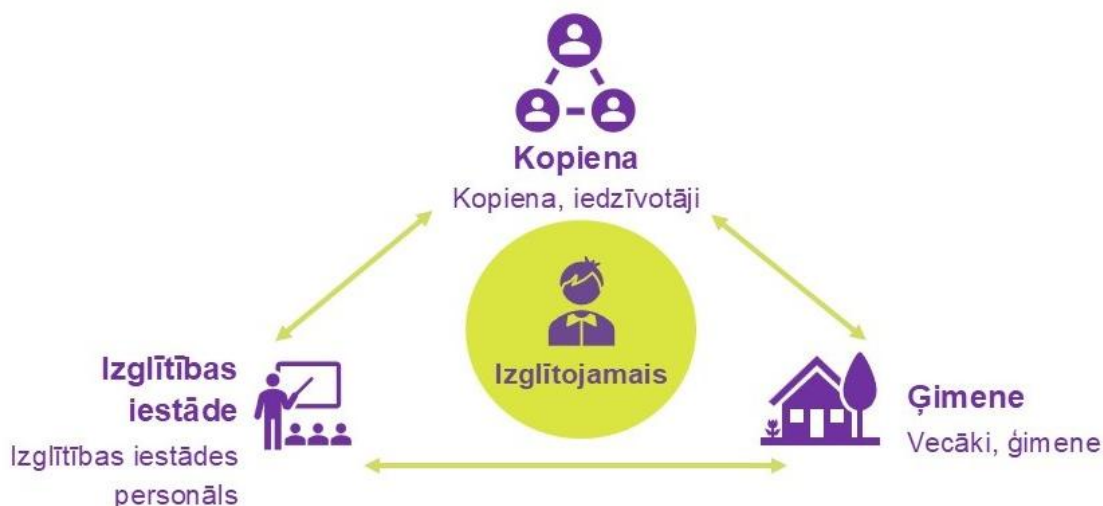
04

**Kādas ir iesaistītās
puses, to lomas un
atbildības?**

4. Kādas ir iesaistītās puses, to lomas un atbildības?

Mācību rezultātus pozitīvi sekmē izglītības iestādes, izglītojamo un vecāku cieša sadarbība. Starp šīm trim pusēm norit galvenā ikdienas komunikācija, un tā ir pamats turpmākai komunikācijas un atbalsta pasākumu īstenošanai (7. attēls). Papildu atbalsts tiek saņemts no kopienas iesaistes izglītības procesā, kas palīdz iesaistīt izglītojamos un viņu vecākus dažādās aktivitātēs, veicina izaugsmi un palīdz uzlabot sociālās prasmes [28].

7. attēls. Kopienas, vecāku, izglītības iestādes un izglītojamā sadarbība

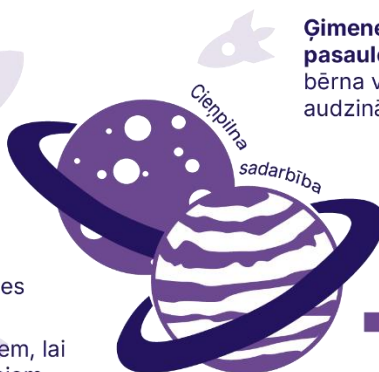
Avots: KPMG izstrādāts attēls, balstoties uz [6].

Vecāku un ģimenes līdzdalība mācīšanās procesā var nodrošināt labāku akadēmisko sniegumu, īpaši tiem bērniem, kuriem iepriekš ir bijis zems sniegums [29]. Būtiski, lai kopējā sadarbībā izglītības iestādes un vecāki negrautu viens otra autoritāti izglītojamā acīs, bet rādītu piemēru cieņpilnai un atvērtai komunikācijai un sapratnei. Vienlīdz būtiski ir ievērot katras ekosistēmas iekšējos noteikumus, kultūru un paradumus, kas nosaka – kā tiek organizēta iekšējā vide, sadarbība, kādi svētki tiek svinēti un kādi paradumi tiek kultivēti. Dažkārt šīs vides var būt atšķirīgas, taču ir būtiski tās pieņemt, kamēr vien tās ir pozitīvas un nav pretrunā ar vispārējām sabiedrības normām. Runājot alegorijās, šīs vides var tikt pielīdzinātas divām dažādām pasaulēm (8. attēls).

8. attēls. Ģimenes un izglītības iestādes “pasaules”

Izglītības iestāde ir zināšanu un izaugsmes pasaule, kas ir atbildīga par mācību procesa nodrošināšanu, audzinošu un vērtības balstītu pasākumu īstenošanu.

- Mācību programmu un interešu izglītības nodrošināšana
- Iekļaujošas vides veidošana
- Sadarbība ar vecākiem, lai palīdzētu izglītojamajam mācībās
- Audzināšanas darba veikšana izglītības iestādē

Ģimene ir mīlestības, drošības un rūpju pasaule, kur vecāku galvenā atbildība ir bērna vajadzību nodrošināšana, audzināšana un atbalsta sniegšana.

- Pamatvajadzību nodrošināšana (ēdiens, apģērbs, mājoklis, veselības aprūpe, izglītošana)
- Audzināšana (garīgās un fiziskās attīstības nodrošināšana)
- Obligātās izglītības ieguves nodrošināšana (mācību iestādes apmeklēšana, mācību līdzekļu nodrošināšana, atbalsts mācībās)
- Sadarbība ar izglītības iestādi un kopienu, lai palīdzētu bērnam mācībās

Plašākā izpratnē atbalsta pasākumu plānošanā, organizēšanā un īstenošanā ir iesaistītas **vairākas iesaistītās puses – izglītības iestāde, pašvaldība un tās iestādes, valsts iestādes un NVO** (9. attēls).

9. attēls. Atbalsta pasākumu plānošanā iesaistītās puses

Avots: Informācijas apkopošanai ir daļēji izmantota informācija no [30]

Objektīvi – nevienai no pusēm nav visas nepieciešamās zināšanas un kompetences, lai aptvertu visus sociālās atstumtības un PMP mazināšanas jautājumus. Katra no pusēm **var iesaistīties savas kompetences robežās**, lai veicinātu izglītojamo vecāku informētību un izpratni par izglītības nozīmību [30]:

- **izglītības iestāde** īsteno izglītības programmas, veic audzinoša rakstura pasākumus, t.sk., veic izglītojamā spēju novērtēšanu un nodrošina tiešu ikdienas atbalstu mācību procesam, un īsteno izglītības iestādes savstarpējo informācijas apmaiņu un komunikāciju ar izglītojamā vecākiem;
- **izglītības iestāžu vai pašvaldību bibliotēkas** veido vidi, īsteno programmas un kampaņas, kurās izglītojamais var uzlabot lasītprasmi un sociālās prasmes, pilda informācijas, kultūras un sociālā atbalsta centra funkcijas;

- **pašvaldības izglītības pārvalde** uzrauga pašvaldībā esošo izglītības iestāžu darbu, veido PMP risku mazināšanas plānus un rūpējas par to, lai vecākiem tiktu sniegts nepieciešamais atbalsts ar izglītību saistītos jautājumos;
- **pašvaldības sadarbības grupa** nodrošina atbalstu izglītojamajiem un viņu vecākiem gadījumā, ja ir radušies tādi sociālās atstumtības un PMP riski, ar kuriem ģimene un izglītības iestāde nespēj tikt galā;
- **sociālais dienests** sniedz nepieciešamo psiholoģisko un materiālo atbalstu izglītojamajiem un viņu vecākiem, lai uzlabotu ģimenes sociālo stāvokli;
- **bāriņtiesa** izvērtē un informē vecākus gadījumā, ja tiek pārkāptas bērna tiesības un pienācīgi netiek pildīti vecāku pienākumi, t. sk., lemj par nepieciešamību pārtraukt aizgādības tiesības;
- **valsts vai pašvaldības policija** uzrauga kārtību un veic pasākumus, lai preventīvi atturētu izglītojamos no prettiesiskas rīcības veikšanas;
- **pašvaldības administratīvā komisija** iesaistās gadījumos, kad izglītojamais ir veicis likumpārkāpumu, un lemj par soda vai audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu;
- **NVO sektors** iesaistās, lai palīdzētu īstenot dažāda veida atbalsta programmas un izglītojošus pasākumus;
- **valsts iestādes** ir atbildīgas par valsts politikas veidošanu, lai atbalstītu vecākus un izglītojamos izglītības ieguves ceļā.

Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.-2027. gadam [31] **izceļ nepieciešamību veicināt vecāku un kopienas iesaisti izglītības ieguves un mācīšanās sekmēšanai**, kā arī labbūtības un karjeras attīstību⁵. Lai uzlabotu kopējo sabiedrības noskaņu un vēlmi mācīties, pašvaldībām ir jāstiprina vietējās kopienas iesaiste izglītības jautājumos, t.sk., sniedzot koordinētu atbalstu visām sabiedrības grupām un veidojot atbilstošu izglītības piedāvājumu. Plašākā kontekstā vietējās kopienas veido NVO, vietējie iedzīvotāji, uzņēmēji, pašvaldību sadarbības partneri un citi, kas tieši saistīti ar jauniešu jomas attīstību, t.sk., prakses iespējām, karjeru, brīva laika pavadīšanas un izaugsmes iespējām [28]. Šāda pieeja saskan ar “*Viedo ciemu*” konceptu, kura mērķis ir veidot aktīvas vietējo iedzīvotāju kopienas, kas uzņemas pašiniciatīvu un kopīgi rada jaunus risinājumus vietējo problēmu mazināšanai un attīstībai [32]. Aktīva vietējās kopienas iesaiste izglītības jautājumos var sekmēt jaunākās paaudzes vēlmi iesaistīties mācīšanās procesā un turpināt izglītību, kā arī proaktīvi izglītēt vecākus par izglītības nozīmību un risināt aktuālākās problēmas vietējā līmenī.

⁵ IAP 2021-2027 rīcības virziens 3.2. “Sadarbība ar vietējo kopienu un dalīta atbildība izglītības mērķu sasniegšanai” iekļauj divus uzdevumus – (1) veicināt vecāku iesaisti un atbalstu skolēnam izglītības mērķu sasniegšanai un (2) stiprināt kopienas mēroga sadarbību (pašvaldības ietvaros) indivīda izaugsmei ([avots](#))

4.1.1. Ko dara izglītības iestādes?

Izglītības iestādes ikdienā veic tiešu saziņu ar vecākiem un izglītojamajiem, vienlaikus komunicējot ar pašvaldību (10. attēls). Kā augstāk aprakstīts – izglītības iestāde ir viena no galvenajām sadarbības pusēm ar izglītojamo un ģimeni.

10. attēls. Izglītības iestādes pienākumi un sadarbībā iesaistītās puses

Pienākumi		Sadarbībā iesaistītās puses	
Informācijas apmaiņa un sadarbības organizēšana ar vecākiem	Informācijas apmaiņa un plānošana ar pašvaldību	Izglītojamais un vecāki	
Bērnu tiesību uzraudzība izglītības iestādē	Izglītojošu un audzinošu pasākumu īstenošana	Pašvaldības izglītības pārvalde	
Sociālās atstumtības un PMP risku mazināšana	Vajadzību apzināšana un individuāla atbalsta sniegšana	Pašvaldības speciālisti	
Sadarbības un pasākumu efektivitātes vērtēšana	Iekšējās kārtības noteikšana	Pašvaldības iedzīvotāji, kopiena	
		Valsts iestādes	NVO, citi

Avots: Autoru veidots attēls, balstoties uz veikto izpēti.

Izglītības iestāde veic **daudzpusīgu vecāku un izglītojamo iesaisti, nodrošinot izglītojošu un audzinošu pasākumu īstenošanu**. Ikdienu ietvaros tiek veikta **informācijas apmaiņa** ar vecākiem par izglītojamā sniegumu, izaicinājumiem, novērotajām spējām un talantiem. Saziņa notiek gan individuāli ar katra izglītojamā vecākiem, gan kopīgās vecāku sapulcēs. Lai mazinātu izglītības iestāžu noslogojumu, būtiski ir iesaistīt vietējo kopienu kā līdzsvarojosu elementu. Kopienas iesaiste var veicināt labāku sadarbību starp pedagogiem un izglītojamo vecākiem, radot papildu atbalstu mācību vides veidošanā un dažādu izglītības projektu īstenošanā, ko daudzviet jau aktīvi īsteno vietējās kopienas un NVO.

Lai attīstītu izglītojamo spējas un palīdzētu vecākiem audzināšanas un izglītošanas jautājumos, izglītības iestādes sniedz **individuālu atbalstu** izglītojamajiem un viņu ģimenēm, piedāvājot atbalsta personāla konsultācijas (psihologa, sociālā pedagoga, u.c.). Pastarpināti tiek veikta arī **izglītojamo tiesību uzraudzība** izglītības iestādē, izstrādājot **iekšējās kārtības noteikumus** un sekmējot vecāku atbildīgu iesaisti audzināšanā. Visas šīs rīcības tiek veiktas, lai **mazinātu sociālās atstumtības un PMP riskus**. Vienlaikus izglītības iestādes **aktīvi sadarbojas ar pašvaldību**, īpaši – izglītības pārvaldi, apmainoties ar aktuālo informāciju.

Katra pašvaldība ir atbildīga par iedzīvotāju izglītības pieejamību, t.sk., pieaugušo izglītību [33]. Proaktīva rīcība vecāku izglītošanā ir katras izglītības iestādes pašas atbildība un ilgtermiņā tā sekmē vecāku iesaistes līmeni. Lai mazinātu pārmērīgu slogu no izglītības iestādēm, kas pašlaik bieži vien ir vienīgās atbildīgās par izglītojošu pasākumu nodrošināšanu, ir svarīgi izmantot visas pašvaldību iespējas un sadarboties arī ar citām pašvaldības iestādēm, piemēram, sociālo dienestu.

Piemērs

Friča Brīvzemnieka pamatskolā tiek organizētas regulāras tikšanās un semināri, lai informētu vecākus par jautājumiem saistībā ar bērnu attīstību, mācību procesu un sociālo emocionālo prasmju nozīmi. Šāda rīcība ļauj vecākiem labāk izprast bērnu vajadzības un sniegt viņiem nepieciešamo atbalstu.

Avots: Balstoties uz Autoru veiktajām intervijām ar izglītības iestāžu pārstāvjiem

Piemērs

Ogres valsts tehnikums organizē visaptverošu vecāku iekļaušanu izglītojamā mācību dzīvē. Izglītības iestāde organizē “Ģimenes dienas” un “Vecāku dienas”, kurās iepazīstina ar izglītības iestādes resursiem un godina aktīvākos vecākus, tādējādi veidojot uzticību starp vecākiem un izglītības iestādi un mudinot vecākus interesēties par izglītojamā mācību rezultātiem.

Avots: Balstoties uz Autoru veiktajām intervijām ar izglītības iestāžu pārstāvjiem

4.1.2. Ko dara pašvaldības?

Pašvaldības ir galvenais posms, **kas savieno vecākus, izglītības iestādes un valsts iestādes**. Katra pašvaldība un tās iestādes strādā atbilstoši noteiktajām funkcijām, ņemot vērā valsts iestāžu izstrādātos noteikumus un vadlīnijas. Visa pieejamā informācija, pakalpojumi, atbalsts tiek sniegts tālāk izglītības iestādēm, ģimenēm un pašvaldības iedzīvotājiem (11. attēls).

11. attēls. Pašvaldības loma informācijas izplatīšanā

Avots: Autoru veidots attēls, balstoties uz veikto izpēti

Pašvaldības ir atbildīgas par iedzīvotāju izglītību, t. sk. obligātās izglītības ieguvi un izglītības satura pieejamību pašvaldībā arī pieaugušo izglītībā un vecāku izglītošanā. Tāpat pašvaldības uzdevums ir nodrošināt iedzīvotājiem atbalstu sociālu jautājumu risināšanā [33], [8]. Pašvaldības un pārējo iesaistīto pušu savstarpējā sadarbība notiek, īstenojot pašvaldības pakalpojumus, kā arī atbalstot dažādu programmu un NVO darbību īstenošanu (12. attēls).

12. attēls. Pašvaldības iestāžu pienākumi un sadarbībā iesaistītās puses

Pienākumi		Sadarbībā iesaistītās puses
Informācijas apmaiņa ar valsts un pašvaldības iestādēm	Resursu nodrošināšana un atbalsts	Valsts iestādes
Atbalsta sniegšana savas kompetences ietvaros	Izglītojošu programmu/kampaņu organizēšana	Citas pašvaldības iestādes
Atbalsts vecākiem audzināšanas un izglītības jautājumos	PMP izstrāde un ieviešana pašvaldībā	Pašvaldības speciālisti
Sociālā atbalsta sniegšana	Atbilstošu izglītības pakalpojumu nodrošināšana	Izglītības iestādes
	Metodiskā atbalsta sniegšana, pedagogu izglītošana	Izglītojamais un vecāki
		Pašvaldības iedzīvotāji, kopiena
		NVO, citi

Avots: Autoru veidots attēls, balstoties uz veikto izpēti.

Lai gan sadarbībā ir iesaistīts plašs speciālistu loks, tās pašvaldības iestādes, kas ikdienā risina jautājumus saistībā ar izglītību, atbalstošas vides nodrošināšanu mācībām un vecāku izglītošanu, ir **pašvaldības izglītības pārvalde, sociālais dienests, pašvaldības sadarbības grupa un bibliotēkas**.

Pašvaldības izglītības pārvaldei ir būtiska loma pasākumu nodrošināšanā vecākiem, jo viena no tās atbildībām ir **veidot atbalsta pasākumu sistēmu pašvaldības izglītojamajiem un viņu ģimenēm un sniegt konsultatīvu palīdzību bērnu audzināšanā** [8]. Izglītības pārvaldes strādā ciešā sadarbībā ar izglītības iestādēm, komunicē ar izglītojamo vecākiem un iedzīvotājiem, izstrādā PMP risku mazināšanas plānus, veido kampaņas, pasākumus un programmas, piemēram, izglītojošus pasākumus vecākiem vai grāmatu maiņas punktus.

Piemērs

Ķekavas novada pašvaldība, izstrādājot izglītības stratēģiju, aicināja uz stratēģiskās plānošanas darba grupu Ķekavas novada pašvaldības pārstāvjus, izglītības iestāžu pārstāvjus un izglītojamo vecākus. Vienlaikus tika organizēta izglītojamo vecāku aptauja, lai noskaidrotu viedokli par izglītības iestāžu darbību [34]. Šāda iesaiste veicina vecāku līdzdalību mācīšanās procesā un vairo uzticību un pārliecību, ka vecāku viedoklis ir svarīgs.

Pašvaldības sociālais dienests rūpējas **par ģimeņu sociālajiem apstākļiem, sniedzot gan materiālu, gan nemateriālu atbalstu**. Sociālie dienesti piedāvā plašu klāstu ar atbalsta pasākumiem [35]. Ja ģimenei ir nepieciešams atbalsts, tā, vēršoties sociālajā dienestā, var noskaidrot sev piemērotākā pakalpojuma veidu. Atbalsts ir pieejams ne tikai sociāli mazāk aizsargātajām ģimenēm, bet ik vienam pašvaldības iedzīvotājam. Piemēram, sociālie dienesti piedāvā iespēju saņemt psiholoģisko palīdzību konsultāciju veidā, lai stabilizētu personas psihoemocionālo stāvokli, un psiholoģisko izpēti, lai atklātu iespējamās vardarbības riskus ģimenē, novērtētu bērna attīstības gaitu, emocionālo pašsajūtu, personības iezīmes, spējas, grūtības un attiecības ar citiem cilvēkiem [36]. Tāpat sociālie dienesti organizē bērnu vecāku izglītojošās atbalsta grupas, kurās vecāki var apgūt pamata zināšanas par bērnu un jauniešu audzināšanu. Daļu no pasākumiem sociālais dienests nodrošina sadarbībā ar

NVO, piemēram, izglītojošā atbalsta programma vecākiem “Sargeņģelis”⁶ un programma “Ceļvedis, audzinot pusaudzi”⁷ tiek nodrošināta sadarbībā ar Centru “Dardedze”.

Piemērs

Rīgas valstspilsētas pašvaldība izceļas ar ģimenēm pieejamo sociālo pakalpojumu klāstu. Lai nodrošinātu, ka vecāki un izglītības iestādes ir informētas par šiem pakalpojumiem, **sociālā dienesta darbinieki dodas uz izglītības iestādēm, kur informē par pieejamajām atbalsta iespējām.** Tādējādi iespējams savlaicīgi nodrošināt nepieciešamo atbalstu, veidojas uzticība sociālajam dienestam, un ģimenēm ir vieglāk runāt par nepieciešamo palīdzību.

Pašvaldības sadarbības grupu pienākums ir izskatīt individuālus izglītojamo gadījumus, ja kādu iemeslu dēļ ir iestājies tāds sociālās atstumtības un PMP risks, ar kuru izglītības iestāde netiek galā. Tāpat sadarbības grupai ir jāanalizē konkrētas pašvaldības situācija bērnu tiesību aizsardzības jomā, sniedzot priekšlikumus iestādēm – kā efektīvāk un pilnvērtīgāk organizēt sadarbību jomas stiprināšanai. Sadarbības grupas vada vadītājs tiek ievēlēts pirmajā sadarbības grupas sēdē [37]. Sanāksmes tiek organizētas ne retāk kā četras reizes gadā, pēc vajadzības organizējot papildu sanāksmes. Tajās piedalās pārstāvji no sociālā dienesta, valsts vai pašvaldības policijas, bāriņtiesas un pašvaldības izglītības pārvaldes. Papildus var tikt pieaicināti citi speciālisti. Ja gadījums nonāk līdz pašvaldības sadarbības grupai, tā nodrošina strukturētu palīdzību izglītojamajiem un vecākiem, lai uzlabotu izglītojamā sniegumu mācībās un mazinātu radušos riskus.

Sadarbības grupas efektivitāte ir atkarīga no speciālistu ieinteresētības un proaktīvām darbībām, kas tiek veiktas ārpus sanāksmēm. Sadarbības grupas darbs neaprobežojas ar gadījumu izskatīšanu un rekomendāciju sniegšanu. Efektīvas darbības nodrošināšanai ieteicams īstenot esošās situācijas analīzi un veikt nepieciešamos pasākumus, lai mazinātu noteiktos izaicinājumus.

Piemērs

Saldus novada pašvaldības sadarbības grupas pārstāvji organizē pašvaldības vecākiem paredzētas konferences, kurās runā par biežākajām problēmām, kas nonāk līdz sadarbības grupas redzeslokam.

Avots: Balstoties uz Autoru veiktajām intervijām ar pašvaldību sadarbības grupu pārstāvjiem

⁶ Izglītojošā atbalsta programma vecākiem “Sargeņģelis” palīdz vecākiem, kuri audzina bērniņu 0-2 gadu vecumā un tās mērķis ir palīdzēt jaunajām ģimenēm, lai izglītotu jaunos vecākus par audzināšanas jautājumiem ([avots](#))

⁷ Izglītojošā programma vecākiem “Ceļvedis, audzinot pusaudzi” paredzēts vecākiem, kuri audzina bērnu 10-16 gadu vecumā un tās mērķis ir rast atbildes uz vecāku jautājumiem par pusaudža attīstības posmiem, ikdienas izaicinājumiem un labākajām sadarbības tehnikām ([avots](#))

Tāpat būtisks ir skaidrs sadarbības grupas darbības ietvars – kā speciālisti risina sociālās atstumtības un PMP gadījumus, un kā tiek īstenotas preventīvās darbības, līdz gadījums nonāk sadarbības grupā.

Piemērs

Jelgavas novada pašvaldībā ir izstrādāta **divpakāpju sadarbības grupa**, kur lielākā grupa apvieno 15 pārstāvjus no dažādām iestādēm, kas regulāri vērtē iesaistīto institūciju ziņojumus par situāciju, veiktajām darbībām un kopīgo rīcības plānu, bet mazākā komisija veic ikdienas darbu ar ģimenēm un gadījumu virzību. Tādējādi tiek nodrošināta gan PMP riska prevence, gan aktīvs darbs ar akūtajiem gadījumiem.

Piemērs

Saldus novada pašvaldībā ir **noteikts ietvars, kā risināt gadījumus pirms tie nonāk sadarbības grupas dienas kārtībā**. Kārtība paredz, ka vispirms gadījumu risina izglītības iestāde, tad tā piesaista atsevišķi visus nepieciešamos pašvaldības speciālistus (bāriņtiesa, sociālais dienests, izglītības pārvalde) un tikai pēc tam, ja situāciju nav iespējams uzlabot, gadījums tiek nodots pašvaldības sadarbības grupai.

Avots: Balstoties uz Autoru veiktajām intervijām ar pašvaldību sadarbības grupu pārstāvjiem

Izglītības iestāžu un pašvaldību bibliotēkas ir zināmas kā vieni no kultūras uzturētājiem un lasītprasmes veicinātājiem. Tiek atzīts, ka ir nepieciešams paplašināt bibliotēku funkcijas, jo mūsdienās bibliotēka vairs nav tikai grāmatu apmaiņas vieta – tā pilda arī informācijas, kultūras un sociālā atbalsta lomu, kļūstot par **nozīmīgu vietējās kopienas centru** [38].

Latvijas Nacionālā bibliotēka (turpmāk – LNB) ir valsts mērogā nozīmīgākā iestāde, kas īsteno dažādas kampaņas un programmas, kuras tālāk tiek īstenotas pašvaldībās. Tiek īstenoti pasākumi, lai piesaistītu gan izglītojamos, gan viņu vecākus lasīšanai, piemēram, “Nacionālās skaļās lasīšanas sacensības” [39], vasaras lasīšanas izaicinājums “Restarts lasīšanai” [40], “Bērnu, jauniešu un vecāku žūrija” [41]. Bibliotēku pasākumi tiek organizēti sadarbībā ar izglītības iestādēm, NVO un vietējo kopienu, iesaistot arī vecākus un izglītojamo līdzcilvēkus, tādējādi veidojot atbilstošu vidi lasīšanas veicināšanai sabiedrībā.

Piemērs

Daugavpilī Latgales centrālā bibliotēka Dzejas dienu ietvaros ikgadēji rīko pasākumu “Dzejas tramvajs”, kurā retro Daugavpils tramvajā savu dzeju lasa paši autori. Iedzīvotājiem ir iespēja klausīties dzejnieku lasījumus un doties ekskursijā apkārt pilsētai [42]. Šādu **interaktīvu pasākumu rīkošana veicina iedzīvotāju interesi par lasīšanas kultūras veidošanu**.

4.1.3. Ko dara valsts iestādes?

Valsts iestādes galvenokārt ir atbildīgas par politikas plānošanu un normatīvā ietvara izstrādi (13. attēls). Izglītības jomā par to ir atbildīga IZM, Tieslietu ministrija (turpmāk – TM), Labklājības ministrija (turpmāk – LM) un Kultūras ministrija (turpmāk – KM). Cita starpā valsts iestādes veic **dažādu programmu izstrādi** un nodrošina nepieciešamo **atbalstu mācību programmu īstenošanai un pilnveidošanai**. Būtiski, ka valsts sniedz atbalstu arī mācību procesa tehnoloģisku uzlabojumu ieviešanā, tādējādi uzlabojot gan mācību vidi, gan programmu saturu. Kvalitatīvs mācību saturs tieši ietekmē izglītojamo rezultātus un motivāciju mācībās.

13. attēls. Valsts iestāžu pienākumi un sadarbībā iesaistītās puses

Pienākumi		Sadarbībā iesaistītās puses
Normatīvo aktu un attīstības plānu izstrāde		Citas valsts iestādes
Vadlīniju un rekomendāciju izstrāde	Sabiedrības izglītošana	Valsts iestāžu speciālistu
Sociālā atbalsta sniegšana	Valsts mēroga kampaņu īstenošana	Pašvaldības
Informācijas ievākšana un analīze	Procesu novērtēšana un uzlabošana	Sabiedrība
		NVO, citi

Avots: Autoru veidots attēls balstoties uz veikto izpēti

Noteikto programmu īstenošanu valsts iestādes visbiežāk realizē, **sadarbojoties ar citām valsts un pašvaldību iestādēm, izglītības iestādēm un NVO.**

Piemērs

BAC mācību gada sākumā organizēja kampaņu “Atpakaļ uz skolu”, kurā tiek nodrošināts emocionālais atbalsts un palīdzības sniegšana izglītojamajiem, vecākiem un pedagogiem [44]. Šajā gadījumā ministrijas pakļautības iestāde īstenoja kampaņu ar iekšējiem resursiem, tā nodrošinot politikas ieviešanu praksē.

Piemērs

LNB kopš 2001. gada realizē programmu “Bērnu, jauniešu un vecāku žūrija”, kas ir KM un LNB finansēta iniciatīva. Lai šo programmu realizētu, tiek īstenota sadarbība ar pašvaldībām, izglītības iestādēm un bibliotēkām, tādējādi 2024. gadā **nodrošinot programmas īstenošanu 898 Latvijas bibliotēkās un izglītības iestādēs** [45]. 2024. gadā lasīšanā iesaistījās 22 200 dalībnieki no visas Latvijas [43]. Šis pasākums mudina lasīšanā iesaistīties visu ģimeni, veicina arī socializēšanās prasmju attīstību un ir **piemērs tam, kā valsts var sadarboties ar pašvaldībām pasākumu īstenošanā.**

Lai palīdzētu iesaistītajām pusēm orientēties veicamajās darbībās un procesā, valsts līmeņa iestādes veic dažādu **vadlīniju un metodiku** izstrādi, lai veicinātu pasākumu īstenošanu un uzlabotu vecāku iesaistes līmeni.

Piemērs

Veselības ministrija 2023. gadā izstrādāja vadlīnijas ģirgāšanās mazināšanā vecākiem [46], kas sniedz priekšstatu vecākiem par to, kā palīdzēt bērnam gadījumā, ja viņš cieš no ģirgāšanās izglītības iestādē, tādējādi mazinot sociālās atstumtības un PMP riska iestāšanos vai eskalāciju.

4.1.4. Ko dara NVO?

NVO ir būtisks resurss, kas palīdz veicināt sabiedrības iesaisti un veikt vecāku izglītošanu par audzināšanas jautājumiem. NVO sekmē kopienu veidošanos, sevišķi lauku reģionos. Tās piedāvā gan dažādus maksas pasākumus, gan sadarbībā ar pašvaldību un valsts iestādēm sniedz atbalstu vecākiem bez maksas, gan organizē izglītojošas kampaņas, kā arī īsteno dažādus projektus ar Eiropas Savienības (turpmāk – ES) fondu finansējuma atbalstu. NVO sniedz būtisku pienesumu pašvaldībām, jo tās palīdz stiprināt piederības sajūtu, lokālpatriotismu un savstarpējās kopienas iedzīvotāju attiecības. Turklāt, iesaistot bērnus un jauniešus, NVO sniedz praktiskas mācības līdzatbildībā, pilsoniskajā iesaistē un sociālajā atbildībā.

NVO īstenotie pasākumi, kas palīdz izglītēt vecākus, var tikt iedalīti divās kategorijās:

1. NVO īstenotie pasākumi, **kuru mērķauditorija ir vecāki**. Šādi pasākumi ir, piemēram, Centra “Dardedze” [47] piedāvātie pakalpojumi ģimenēm, biedrības “Tēvi” īstenotās programmas, lai stiprinātu tēvu zināšanas par audzināšanu, kā arī nodibinājuma “Fonds Plecs” atbalsts audžuģimenēm.
2. NVO īstenotie pasākumi, **kuru mērķauditorija ir jaunieši**. Lai gan aktivitātes ir veltītas jauniešiem, tās vienlaikus veicina arī vecāku izpratni par atsevišķām problēmām un izglītības, karjeras nozīmi. Piemēram, šāds pasākums ir “Ghetto Games” [48], kas, papildus darbam ar savu tiešo mērķauditoriju, veicina arī plašākas sabiedrības izpratni par ielu jauniešiem, iekļaujošas sabiedrības veidošanu, jauniešu pilsonisko līdzdalību un izglītības nozīmi.

05

**Ieteikumi atbalsta
pasākumu
plānošanai,
organizēšanai,
novērtēšanai**

5. Ieteikumi atbalsta pasākumu plānošanai, organizēšanai, novērtēšanai

Kā secināts iepriekšējā nodaļā, katra iestāde spēj kvalitatīvi īstenot pakalpojumus tikai savas kompetences ietvaros, tādēļ, lai **sniegtu visaptverošu atbalstu, pasākumu īstenošanā ir jānodrošina visu ieinteresēto pušu iesaiste un sadarbība** (14. attēls). Pasākumu efektivitātes uzlabošanai ir svarīgi iesaistīt arī ģimenes un sabiedrību.

14. attēls. Pasākumu īstenošanā iesaistītās puses

Avots: Autoru veidots attēls, balstoties uz veikto izpēti

Efektīva savstarpējā sadarbība ir pamats visaptverošam atbalstam vecākiem. Tā veicina dažādu tēmu un procesu integrāciju, apvienojot organizāciju atšķirīgās funkcijas. Šāda sadarbība nodrošina vislielāko ieguvumu gan vecākiem, gan izglītojamajiem.

Ieteikumi vecāku iesaistīšanai

Teorijā tiek izdalīti četri izglītības iestāžu un vecāku sadarbības un komunikācijas veidi. Labā prakse norāda uz to, ka izglītības iestāžu vide ir jāveido atvērta vecākiem, aktīvi komunicējot par izglītojamā progresu un izglītības iestādes aktualitātēm. Vēl labāk, ja vecāks tiek iesaistīts kā partneris izglītības iestādes vides un resursu plānošanā, taču šis ir galēji ideāls modelis un praksē grūti īstenojams. Negatīvs piemērs ir komunicēt ar vecākiem tikai tajos gadījumos, ja ir noticis kaut kas slikts, vai vēl sliktāk – norobežoties, it kā veidojot cietoksni, un izvairoties no tiešas komunikācijas (15. attēls). Ieteicamais ir “atvērto durvju modelis”, kurā gan izglītības iestāde, gan vecāki jūtas droši un pārliecināti, pārrunā izaicinājumus un panākumus, ir informēti par aktualitātēm un var vērsties pēc konsultācijas, kā labāk organizēt mācību procesu gan mājās, gan izglītības iestādē.

15. attēls. Izglītības iestādes komunikācijas modeļi

Avots: Autoru veidots, balstoties uz [49]

Būtiski ir veicināt vecāku iesaistīšanos izglītojamā mācību un attīstības procesā, tādējādi sniedzot lielāko labumu izglītojamajam [50]. Saskaņā ar Džoisas Epšteinas modeli vecāku iesaistei ir vairāki līmeņi, un vecāku un izglītības iestādes sadarbību var iedalīt sešos veidos (2. tabula) [50], [51].

2. tabula. Ieteicamie pasākumi atbilstoši iesaistes mērķim

Posms	Apraksts	Īstenojamie pasākumi
Audzināšana	Vecākiem tiek sniegtas zināšanas un prasmes, kā atbalstīt izglītojamo mācībās, veidot atbilstošu vidi un kā sniegt nepieciešamo fizioloģisko un sociāli emocionālo atbalstu.	Grupu vai individuālas konsultācijas; semināri un izglītojošas lekcijas par audzināšanu, bērnu attīstību; vecumposmu īpatnībām u.c. saistošām tēmām; pieredzes stāstu vakari; kopīga jaunu prasmju apgūšana; informācijas sniegšana par sarunām, kurās bērnam tiek veltīta nedalīta uzmanība, virtuālas 15 minūšu sarunas ar atbalsta personālu; darbs ar emociju kartītēm. Vecāku un izglītības iestādes sadarbība, negraujot viens otra autoritāti. Iekšējās kārtības noteikumu apguve un ievērošana, kas vairo izglītojamo uzticību skolai.
Informēšana	Vecāki tiek informēti par izglītojamā progresu un izglītības iestādes notikumiem, aicināti uz divvirzienu komunikāciju.	Regulāra, pozitīva komunikācija par ikdienas notikumiem, izglītojamā sniegumu, spējām un izaicinājumiem; īsas tiešsaistes sesijas, kurās vecāki var pieslēgties un uzdot jautājumus; digitālie stāsti par izglītojamā vai klases mācību nedēļu vai mēnesi (fotogrāfija no mācību procesa un īss 2-3 teikumu apraksts). Komunikāciju var īstenot vecāku sapulcēs vai individuāli (klātienē vai izmantojot saziņas kanālus). Vecāku informēšana par iekšējās kārtības noteikumiem. Skaidras sistēmas izveidošana, lai vecāki zinātu, kur vērsties ar

Posms	Apraksts	Īstenojamie pasākumi
		jautājumiem. Valodas pielāgošana dažādām mērķgrupām.
Brīvprātīgā iesaistīšanās	Tiek veicināta vecāku brīvprātīga iesaistīšanās izglītības iestādes aktivitātēs.	Vecāku iesaistīšana izglītības iestādes pasākumos – vecāku dienās, karjeras dienās, izglītības iestādes sakopšanā, pasākumu organizēšanā, ekskursiju organizēšanā; ģimeņu projektu hakatonos, risinot reālas izglītības iestādes vajadzības; hobiiju darbnīcās, u.c.
Mācīšanās mājās	Tiek veicināta vecāku izpratne par mācīšanās kultūras veidošanu un atbalsta sniegšanu izglītojamajiem mājasdarbu vai projektu izstrādē.	Praktisku ieteikumu sniegšana par to, kā vecākiem sniegt atbalstu izglītojamajiem, informēšana par mācību mērķiem, piemēram, nedēļas fokusa izaicinājumi, ģimeņu mācību plānotājs (darba lapa ar laika plānu, mērķiem, uzdevumiem), īsi (līdz 2 minūtēm) video par to, kā palīdzēt bērnam apgūt tēmu. Tematisku pasākumu rīkošana saistībā ar mācīšanos vai vecāku-izglītojamo projektiem.
Lēmumu pieņemšana	Tiek veicināta vecāku iesaiste skolas padomēs un citās institūcijās, aptaujās un diskusijās, lai ietekmētu izglītības iestādes darbību.	Vecāku informēšana par iesaistes iespējām; kopīgas grupas saziņas kanāla/tērzētavas veidošana, kurās informēt vecākus par aktuālajām iespējām; digitālo aptauju vai diskusiju veidošana, klātienē sesijas vai darba grupas par konkrētām problēmām, lēmumu simulācijas (interaktīvi scenāriji, kuros vecāki kopā ar pedagogiem var izspēlēt iespējamās attīstības scenārijus).
Sadarbība ar kopienu	Tiek veicināta izglītības iestādes, vecāku un plašākas iedzīvotāju kopienas sadarbība.	Vecāku aicināšana piedalīties ģimenēm veltītos pasākumos; informēšana par kopienas iespējām; kopienas resursu kartes izveide (vietējie uzņēmumi, speciālisti, institūcijas, kas piedāvā atbalstu vai sadarbību); kopienas inovāciju pasākumi (jaunu projektu un iniciatīvu veidošanai); kopienas vēstnieku programmas (vecāki iesaistās jaunu partneru piesaistē).

Avots: Autoru veidots, balstoties uz [50], [51]

Jebkura veida izglītojošos pasākumus vecākiem ir vēlams veidot atbilstoši izglītojamo vecuma posmiem. Izšķirami četri galvenie attīstības posmi. Katrā no tiem ir atšķirīgas izglītošanas vajadzības.

3. tabula. Pasākumu pielāgošana izglītojamo vecumposmiem

Vecuma posms	Izaicinājumi	Pasākuma pielāgošana
Sākumskola (1.-6. klase)	Bērniem ir jāpierod pie disciplīnas un jāapgūst pamatprasmes, kā arī pašregulācijas prasmes (spēja vadīt emocijas, nomierināties). Vienlaikus var būt emocionālie izaicinājumi saistībā ar vides maiņu un socializēšanos, kā arī fiziskas grūtības – nogurums, pārslodze. Ja šajā posmā pietrūkst atbalsta, var rasties bailes, nepatika pret mācībām.	Regulāra komunikācija ar vecākiem par izglītojamā stiprajām pusēm un izaicinājumiem, vecākiem jāsniedz zināšanas par bērna attīstības posmiem, sociāli emocionālajām prasmēm, atbalsta nodrošināšanu un pašdisciplīnas veidošanos. <i>Piemēram, aktīva izglītības iestādes saziņa ar vecākiem, biežākas klātienēs sapulces. Vecāku iesaiste mācīšanās procesā (klātesamība un palīdzība mājasdarbu pildīšanā, kopīga lasīšana, u.c.) un sadarbību veidošana (karjeras dienas, vecāku dienas, kopīgi pasākumi, u.c.). Izglītojoši pasākumi vecākiem par bērna emocionālo labsajūtu, attīstību un uzvedības īpatnībām, rutīnas un disciplīnas nozīmi, komunikācijas veidošanu ar bērnu un izglītības iestādi.</i>
Pamatizglītība (7.-9. klase)	Trauksmais periods – pieaug konflikti ar vecākiem, rodas risks pārkāpt noteikumus, var zust motivācija mācīties. Jaunietis vēlas iegūt autonomiju, taču tajā pašā laikā ir jāievēro vecāku noteikumi. Kļūst spēcīgāka vienaudžu ietekme, socializēšanās, kas var ietekmēt viedokli, uzvedību un pašvērtējumu.	Regulāra komunikācija ar vecākiem par aktualitātēm, lēmumu pieņemšanā jāiesaista izglītojamais. Vecākiem jāsniedz zināšanas par pusaudžu attīstības izaicinājumiem un komunikācijas veidošanu šajā posmā. <i>Piemēram, izglītojošas lekcijas par komunikāciju, robežu noteikšanu un pašdisciplīnas veidošanos pusaudžu vecumā. Izglītot vecākus par to, kā ar jaunieci kopīgi pieņemt lēmumus, sniedzot viņam daļēju autonomiju, kā radīt atvērtu vidi komunikācijai un palīdzēt rast risinājumus.</i>
Vispārējā vidējā izglītība (10.-12. klase)	Palielinās akadēmiskā slodze un vienlaikus jaunietis ir izvēļu priekšā par nākotnes profesiju. Var rasties dažādas atkarības. Jaunietis cenšas saglabāt sociālo statusu, var veidoties romantiskas attiecības, kas mazina motivāciju mācīties. Var rasties pārslodzes risks, trauksme par nākotni, kas vienlaikus mijas ar identitātes meklējumiem.	Izglītības iestādei ir jāturpina komunikācija ar vecākiem par izglītības iestādes aktualitātēm un izglītojamo sniegumu, taču jāsamazina vecāku iesaiste lēmumu pieņemšanā. Vecākiem jāsniedz informācija par akadēmisko apjomu un karjeras izvēles iespējām, kā arī par veidiem, kā sniegt atbalstu. <i>Piemēram, izglītības iestāde var organizēt kopīgu vecāku-izglītojamo sapulci, aktuālās lietas pārrunājot kopā. Informēt vecākus par galvenajām izglītības iestādes aktualitātēm, izglītot vecākus par atkarību atpazīšanas veidiem, robežu noteikšanu un palīdzību karjeras jautājumos.</i>

Vecuma posms	Izaicinājumi	Pasākuma pielāgošana
Profesionālā vidējā izglītība (1.-4. kurss)	Nepieciešama spēcīga pašdisciplīna, jo jaunieši bieži vien dzīvo atsevišķi no vecākiem. Jaunietim var zust motivācija, ja izvēlēta nepiemērota profesija. Sociālie izaicinājumi – iekļauties kolektīvā un jaunā vidē. Var draudēt akadēmiskā pārslodze, parādīties darbs, kas var izraisīt mācību pārtraukšanu. Jāmācās noteikt robežas starp mācībām, darbu un atpūtu, kā arī uzturēt veselīgas attiecības ar ģimeni un draugiem, lai neieslīgtu vientulībā.	Izglītības iestādei ir jāuztur komunikācija ar vecākiem viņiem piemērotākajos veidos. Vecāki ir kā uzraugi un sadarbības partneri, kamēr bērni veido patstāvību. Informēt vecākus par iespējamajiem atbalsta veidiem, izglītojamā ieinteresētību mācīties, prakses noteikumiem un iegūstamās kvalifikācijas specifiku. <i>Piemēram, attālināta vecāku sapulce, noteikta galvenā kontaktpersona par saziņu, vecāku informēšana par izglītojamā slodzi. Izglītojošas informācija par iespējamajiem atbalsta veidiem un atkarību atpazīšanas veidiem.</i>

Avots: Autoru veidots, balstoties uz [52]

Istenojot iesaistes pasākumus, ir būtiski iesaistīt visu izglītojamā ģimeni. Latvijā tēvu iesaiste bieži atduras pret sistēmiskām barjerām: pakalpojumi un komunikācija vēsturiski vērsta uz māti, vecāku dienas notiek darba laikā, kā arī trūkst tēviem piemērotu iesaistes un līdzdalības formu. Turklāt pēc šķiršanās bieži samazinās tēva un bērna kontakts. Tāpēc tēvi ir īpaši uzrunājama mērķgrupa: viņu sasniegšanai vajadzīgas atsevišķas pieejas un formāti, kas apzināti mazina praktiskās un emocionālās barjeras. Tēvu iesaiste izglītojamo ikdienā būtiski uzlabo bērnu mācību sasniegumus, emocionālo labklājību un drošības sajūtu, kā arī samazina vardarbības un riska uzvedības iespējamību.

Idejas pasākumiem, kā veicināt tēvu iesaisti:

- **Organizēt “Tēvs + bērns” aktivitātes**, piemēram, darbnīcas, sporta rīti, pārgājieni, bibliotēkās veidot “Tēvu plauktu” jeb izvietot grāmatas, kuras ir paredzētas tieši tēviem.
- **Nodrošināt mērķētu saziņu tieši tēviem** (īstīnās, tērzētavās, e-pastā), materiālos ieteicams iekļaut saistošu informāciju arī tēvu iesaistei. Ieteicams izvairīties no pieejas, kurā tēviem tiek dota iespēja neiesaistīties procesā, piemēram, sakot: “Mēs pievienojām visus vecākus klases tērzētavai, taču tie tēvi, kuri nevēlas iesaistīties, var droši izstāties no kopējās sarakstes!”.
- **Padarīt tēvu iesaisti pamanāmu un tieši aicināt tēvus iesaistīties**, piemēram, ar personiskiem ielūgumiem, veidojot “tēvu kvotas” vecāku padomē un vizuālajos materiālos attēlojot arī tēvus.
- Ieteicams **izvairīties no frāzēm, kuras norāda tikai uz izglītojamo mammu iesaisti**, tā vietā runājot par vecāku iesaisti kopumā.

- Pasākumus vai īsas praktiskas darbnīcas ar konkrētu mērķi ir ieteicams **rīkot pēc darba laika** (aptuveni 60-90 minūšu garas) ar attālinātas pieslēgšanās iespēju.
- **Organizēt darbnīcas**, kurās aicināti piedalīties tēvi, par izglītojamo uzvedības robežu noteikšanu, tehnoloģiju lietošanu, atbalstu mājasdarbos, emociju pašregulāciju, drošību internetā, pirmo palīdzību.
- Organizēt **dažādus tēviem paredzētus pasākumus**, piemēram, “Tēvs skolā” vieslekcijas, STEM un amatniecības klubus, “Tēva profesiju dienas”, kopīgus tēvu un bērnu projektus.
- Ieteicams **elektroniskajos žurnālos**, piemēram, e-klase.lv, **reģistrēt un lietot abu vecāku kontaktinformāciju**, kā arī sūtīt informāciju abiem vecākiem.
- Ieteicams organizēt **individuālās tikšanās**, pieskaņojoties vecākiem pieejamam laikam, īpaši šķirtajiem vecākiem.
- Ieteicams **sekot tēvu līdzdalībai un apmierinātības līmenim vecāku sapulcēs un pasākumos**, kā arī reizi semestrī veikt īsas aptaujas par tēvu iesaisti un aktuālajām tēmām.

Līdzīga tipa pasākumus var veidot arī izglītojamo vecvecākiem, piemēram, “Vecvecāku profesiju dienas”, kopīgu jaunu prasmju apgūšanas pasākumus, aicināt uz izglītības iestādes organizētajiem pasākumiem, u.c.

Ieteikumi pedagogiem cieņpilnai komunikācijai ar vecākiem⁸:

- Iesaistot vecākus, ir svarīgi atcerēties **izteikt pateicību par vecāku atsaucību un norādīt, ka viņu līdzdalība ir būtiska** izglītojamo mācību sniegunam.
- Ieteicams sarunas beigās vecākam **atgādināt, ka jautājumu gadījumā viņi var sazināties** ar pedagogu un norādīt laika ietvaru, kurā pedagogs ir sasniedzams.
- Ja gadījumā vecāki tiek informēti par izglītojamo sniegumu vai izaicinājumiem, vēlams vecākus **mudināt šo informāciju pārrunāt arī mājās ar izglītojamo**.
- Kopējās sanāksmēs, runājot par izglītojamo sniegumu ieteicams **izvairīties no vispārināšanas** (piemēram, “vienmēr”, “nekad”, “visi vecāki”) un pārākās pakāpes lietošanas (piemēram, “labākais”, “sliktākais”). Tā vietā ieteicams **minēt konkrētus faktus** (piemēram, “daļa no vecākiem”, “atsevišķi izglītojamie”, u.c.), vienlaikus **izvairoties no konkrētu izglītojamo rezultātu apspriešanas**.
- Sarunu laikā centieties **novērtēt vecāku atvērtību sarunai**, iesaistes līmeni, **informējiet vecākus par pieejamajiem atbalsta pasākumiem** un apvaicājieties par to nepieciešamību.

Pašvaldības var īstenot dažādus lekcijas un kursus vecākiem, un pašvaldību labo prakšu⁹ piemēri norāda uz to, ka vecāku izglītošana notiek **vairāku lekciju ciklu ietvaros**, tādējādi vispusīgi aplūkojot konkrētās tēmas. Savukārt, lai veicinātu teorijas pielietošanu praksē – mācības var tiek īstenotas ar praktisku **meistarklašu** palīdzību.

⁸ Balstoties uz “EMU skola” un “CentrsZIN” ieteikumiem

⁹ Balstoties uz veikto izpēti un piemēriem, kuri minēti 4.1.1. nodaļā.

Lasītprasmes veicināšanas pasākumi

Vecāku aktīva iesaiste un pozitīvs piemērs ir viens no nozīmīgākajiem faktoriem bērna lasītprasmes attīstībā – viņu attieksme pret lasīšanu tieši ietekmē bērna motivāciju un paradumus. Ārpusskolas aktivitātes valodas attīstībai un vecāku atbalsts lasīšanai mājās, pozitīvi sekmē izglītojamo rezultātus šajā jomā [53].

Lasītprasme sākas jau no mazotnes – vecākiem, bērniem lasot priekšā grāmatas, iepazīstinot ar grāmatām, kuras palīdz apgūt maņas un izzināt pasauli. Ap 4 gadu vecumu, sākas mērķtiecīgāks lasītprasmes apgūšanas posms. Zemāk aprakstīti vecuma posmi un ieteicamās aktivitātes katrā no tiem (4. tabula).

4. tabula. Lasītprasmes veicināšanas pasākumi un to dalījums pa vecuma posmiem

Vecuma posms	Aktivitāte
Logogrāfijas jeb pirmsābēces posms (4-5 gadi)	Šajā posmā bērni mācās atpazīt biežāk sastopamos objektus, sasaistīt mutvārdu un rakstisko valodu, parādās pirmās rakstīšanas iemaņas. Svarīgi mudināt vecākus iesaistīties mācīšanās un rotaļu procesā arī mājās – kopīgi mācoties atpazīt burtus, nosaukt objektus, attīstot rokas sīko muskulatūru ar rokdarbiem (krāsošanu, līniju vilkšanu, plastilīnu, u.c.). Izglītības iestādes var organizēt vecāku-izglītojamo lasīšanas pēcpusdienas, mudināt iekārtot lasīšanas stūrīti mājās, izveidot ieteicamo aktivitāšu sarakstu, u.tml.
Alfabētiskais posms (4-6 gadi)	Šajā posmā veidojas fonoloģiskā apziņa – izpratne par skaņu un rakstības atšķirībām. Izglītības iestādes var mudināt vecākus izmantot dažādus atbalsta materiālus, kartītes un grafiskās zīmes, lai attīstītu bērna valodu. Tāpat ieteicamas tādas aktivitātes kā vārdu sadalīšana zilbēs, mēles mežģu vingrinājumi, dziesmu dziedāšana, vārdu skanējumu atšķiršana ar praktiskiem piemēriem, u.tml.
Ortogrāfiskais posms (7-8 gadi)	Šajā posmā, ja izglītojamais ir sekmīgi apguvis alfabētisko posmu, veidojas kompetents lasītājs, kas sāk uztvert lasītā teksta saturu nozīmi. Īpaši būtiski šajā periodā ir veicināt izglītojamā spēju atcerēties izlasīto tekstu, to izprast un spēt ar saviem vārdiem to atstāstīt. Spēja izprast tekstu ir pamats turpmākajai izglītības apguvei. Izglītības iestādes var mudināt izglītojamos un vecākus lasīt, kopīgi pārrunāt lasīto, piedalīties dažādās kampaņās.
Sākumskola (1.-6.klase)	Šajā posmā turpinās lasītprasmes nostiprināšana, tāpēc īpaši svarīgi ir veidot izglītojamā lasīšanas kultūru un mudināt vecākus turpināt iesaistīties lasītprasmes veicināšanā, piemēram, vienlaicīgi lasot, pārrunājot izlasīto, piedaloties kopīgās kampaņās, dodoties uz bibliotēku vai grāmatu maiņas punktiem. Šajā periodā vēl turpinās un pilnveidojas izglītojamā prasme izprast tekstu, tāpēc īpaši vēlamas tādas aktivitātes, kurās jāatstāsta teksts ar saviem vārdiem.
Pamatskola, vidusskola un profesionālās izglītības iestādes (7.-12.klase, 1.-4. kurss)	Šajā posmā attīstās kritiskā un akadēmiskā lasītprasme. Izglītības iestāde var organizēt izglītojamajiem un viņu vecākiem paredzētus pasākumus par kritiskās domāšanas attīstību, teksta analīzi un profesionālo tekstu lasīšanu. Būtiski, lai izglītojamajiem būtu pieejama mācībām aktuālā literatūra.

Avots: Autoru apkopots materiāls, balstoties uz veikto izpēti un [53], [54]

Noderīgs materiāls, kas sniedz detalizētu aprakstu par lasītprasmes veicināšanu, izglītības iestādes, bibliotēku un ģimeņu sadarbības veidošanu, ir 2024. gada Latvijas Universitātes izstrādātais materiāls “Latvijas un ārvalstu labās prakses piemēri skolēnu lasītprasmes veicināšanai IEA PIRLS pētījuma perspektīvā: metodiskais materiāls” ([skatīt](#)).

Pasākumu īstenošanas soļi

Pirms uzsākt pasākumu plānošanu, izglītības iestādēm un pašvaldībām **ir būtiski noskaidrot aktuālās tendences un situāciju konkrētajā brīdī**. Balstoties uz esošajām aktualitātēm, pašvaldības un izglītības iestāžu kontekstu, izglītojamo vecumposmu un vecāku zināšanu līmeni, pasākumu tematika var būt atšķirīga.

Apvienojot vecāku, izglītības iestāžu un pašvaldības apzinātās vajadzības, iespējams izstrādāt efektīvākus un mērķtiecīgākus pasākumus vecākiem (16. attēls). Tomēr jāņem vērā, ka var pastāvēt arī neapzinātas vajadzības, kuras sākotnēji netiek identificētas. Šādos gadījumos ieteicams izmantot pielikumā pievienoto veidlapu (1. pielikums), lai dziļāk izprastu potenciālās jomas un noteiktu, kādus papildu pasākumus varētu īstenot pašvaldības vai izglītības iestādes. Tāpat pastāv tās apzinātās vajadzības, kuras ir apzinājuši tikai vecāki vai izglītības iestāde/ pašvaldība. Ja puses ar šo informāciju neapmainās, var rasties konflikti un savstarpēji neizpratne. Lai to novērstu, ir būtiski nodrošināt regulāru informācijas apmaiņu un dialogu. Tas ļauj ne tikai uzzināt par katras puses vajadzībām, bet arī izprast atšķirīgo skatījumu uz to, kādi atbalsta pasākumi ir nepieciešami.

16. attēls. Īstenojamo pasākumu vajadzību apzināšanās modelis

Avots: Autoru izstrādāts modelis, balstoties uz Džohari logs modeli [55]

Lai gan visu īstenojamo pasākumu galvenā **mērķauditorija** ir vecāki, šo grupu var detalizētāk iedalīt, ņemot vērā bērnu vecumposmu un sociālās atstumtības un PMP riska prevences līmeni.

Ir būtiski precīzi noteikt, kāda vecāku mērķauditorija ir jāsasniedz ar konkrēto pasākumu, jo tas var ietekmēt pasākuma organizatorisko struktūru un norises kārtību. Piemēram, pasākumi, kas paredzēti šaurākai un specifiskākai mērķauditorijai, var tikt organizēti pašvaldības līmenī, savukārt pasākumi, kuri paredzēti visiem vecākiem – izglītības iestāžu līmenī. Šāda pieeja nodrošinātu efektīvāku resursu izmantošanu un veicinātu izmaksu samazināšanu situācijās, kad pasākums tiek rīkots nelielam dalībnieku skaitam.

Vienlaikus, ja pasākums, kas paredzēts šaurākai vecāku mērķauditorijai, tiek organizēts pašvaldības līmenī, tas var veicināt vecāku drošības un piederības sajūtu, jo pasākumā iesaistīto vecāku skaits ir lielāks. Mērķauditoriju ir iespējams sadalīt divās kategorijās – pēc izglītojamo vecuma un sociālās atstumtības un PMP riska līmeņa.

Izglītojamā vecums	Sociālās atstumtības un PMP riska līmenis
- Sākumskola (1.-6. klase) - Pamatskola (7.-9. klase) - Vidusskola (10.-12. klase) - Profesionālā vidējās izglītības iestāde (1.-4. kurss)	- Primārā prevence – universāli pasākumi visiem vecākiem. - Sekundārā prevence – pielāgoti pasākumi vecākiem, kuru izglītojamajam ir pirmās riska pazīmes. - Terciārā prevence – pielāgoti pasākumi vecākiem, kuru izglītojamajam ir augsts sociālās atstumtības un PMP risks.

Pasākumu organizēšanā ir iesaistīts plašs speciālistu loks un, to loma pasākumu organizēšanā ir aprakstīta plašāk 4. nodaļā.

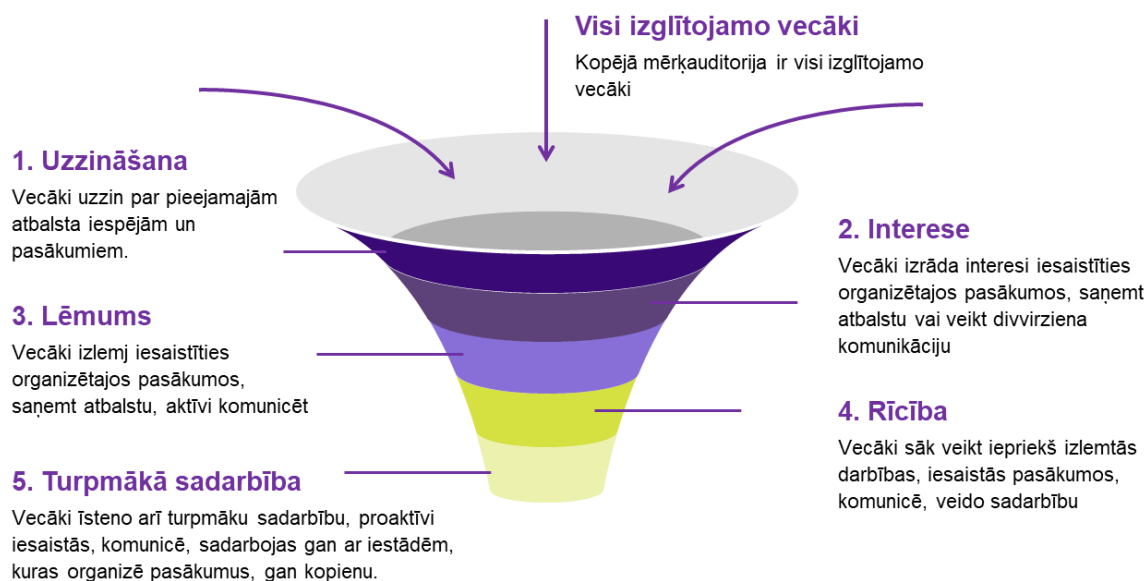
Sagaidāmie rezultāti un atgriezeniskā saite

Katrs pasākums tiek īstenots ar konkrētu mērķi, kas nosaka, kāpēc vecāks tiek iesaistīts. Lai to labāk izprastu, ieteicams izmantot augstāk aprakstīto Džoisas Epšteinas modeli un sešus vecāku iesaistes veidus (skat. 2. tabulu). Savukārt tālāk ir ieteicams **vērtēt vecāku kopējo iesaisti – no vispārīgas pieejamo pasākumu apzināšanās līdz konkrētai rīcībai.**

Lai to īstenotu, ieteicams izmantot **vecāku iesaistes soļu piltuvi** (17. attēls)¹⁰. Tās mērķis ir izvērtēt vecāku iesaisti un apzināt, kā no visiem uzrunātajiem vecākiem nonākt līdz tiem, kuri turpina aktīvi iesaistīties turpmākajā sadarbībā un izglītojamo ikdienas dzīvē. Būtiski, ka katrā no šiem posmiem vecāks var lemt turpmāk nepiedalīties, tāpēc atbildīgajām iestādēm, piemēram, izglītības iestādei, ir jāsažinās ar vecāku, ja pēc informēšanas par pasākumu nav saņemta atgriezeniskā saite vai arī ja vecāks ir izrādījis interesi, bet tālāk neseko rīcība. Pasākumu organizētājam ir regulāri jācenšas saņemt atgriezenisko saiti no vecākiem, palīdzot viņiem nonākt līdz konkrētai rīcībai.

¹⁰ Piltuve veidota balstoties uz pārdošanas piltuvi (angļu val. – purchase funnel), kas tiek izmantota pārdošanas jomā. Pārdošanas jomā tā tiek izmantota, lai vērtētu kā potenciālie klienti kļūst par pircējiem. Šo modeli iespējams pielāgot vecāku iesaistei pasākumos.

17. attēls. Vecāku iesaistes soļu piltuve (no apzināšanās līdz sadarbībai)

Avots: Autoru veidots modelis, balstoties uz pārdošanas piltuves teoriju [56], [57]

Vērtējot vecāku iesaistes līmeni, pasākumu lietderību un kvalitāti, primāri ieteicams veikt **vecāku aptaujas**. Vecāku aptaujas var organizēt gan, lai noskaidrotu vecāku vēlamo iesaistes līmeni un gaidas vispārīgai komunikācijai, gan, lai novērtētu konkrētus pasākumus. Vecāku anketas var veidot par šādām tēmām:

- **Par komunikāciju ar izglītības iestādi.** Šādā gadījumā iespējams veikt ikgadējas vecāku aptaujas, kurās noskaidrot vecāku vēlamo iesaistes līmeni, saziņas regularitāti, ērtākos saziņas kanālus, u.c. Šādas aptaujas var organizēt katras klases vai grupas audzinātājs, lai labāk izprastu vēlamo vecāku iesaisti. **Aptaujas jautājumu piemēri:** (1) *Kāds ir jūsu ērtākais/pieejamākais ikdienas saziņas kanāls?* (2) *Cik bieža komunikācija ar izglītības iestādi Jums ir nepieciešama, lai uzskatītu to par pietiekamu?* (3) *Cik bieži vēlaties piedalīties izglītības iestādes organizētajās vecāku sapulcēs?* (4) *Kā Jūs vērtējat līdzšinējo sadarbību (vai tā ir pietiekama, vai vēlama ciešāka sadarbība ar izglītības iestādi)?*
- **Par konkrētu vecāku pasākumu novērtēšanu.** Ja tiek organizēts pasākums, piemēram, izglītojoša lekcija, vēlams veikt kopumā trīs aptaujas. Pirmā – pirms pasākuma, lai reģistrētos pasākumam un aprakstītu gaidas, sagaidāmos rezultātus un novērtētu zināšanas par paredzēto tēmu. Otrā – tūlīt pēc pasākuma (vēlams, pasākuma noslēgumā), lai novērtētu pasākuma kvalitāti un saturu, kā arī iegūto zināšanu līmeni. Trešā – mēnesi pēc pasākuma, lai novērtētu pasākuma ietekmi uz vecāku un izglītojamo ikdienu, paradumiem un mācību sniegumu.

Plašākā skatījumā ieteicams vērtēt pasākuma efektivitāti un lietderību, ņemot vērā vairākus faktorus – izmaksas, organizēšanas kvalitāti, dalībnieku skaitu un apmierinātību, tēmas aktualitāti un konkrētā pasākuma ietekmi (18. attēls). Datus šādi izvērtēšanai ir iespējams iegūt gan no vecāku aptaujām, gan veicot kvalitatīvu organizētāju pašnovērtējumu.

18. attēls. Sešu faktoru pasākumu novērtēšanas modelis

Izmaksas

Kādas ir pasākuma organizēšanas izmaksas? Kādi resursi nepieciešami? Cik darba stundas pasākuma nodrošināšanai velta speciālists?

Organizēšanas kvalitāte

Kā tiek vērtēta pasākuma organizēšanas kvalitāte? Vai viss tika nodrošināts tā, kā paredzēts? Ko varam uzlabot nākamajā pasākumā?

Tēmas aktualitāte

Vai pasākuma tematika ir aktuāla un piemērota šī brīža vajadzībām?

01

02

03

04

05

06

Dalībnieku skaits

Cik dalībniekiem tika paredzēts konkrētais pasākums? Individuāli vai grupai? Cik no dalībnieku iesaistījās? Vai pasākuma laiks tika pielāgots dalībnieku vajadzībām?

Dalībnieku apmierinātība

Vai dalībnieki bija apmierināti ar pasākumu, lektoriem, informāciju, kvalitāti?

Pasākuma ietekme

Ko dalībnieki ir ieguvuši no pasākuma? Kā ir uzlabojušās viņu zināšanas un prasmes?

Avots: Autoru veidots modelis

Pasākumu dažādības dēļ vienoti vērtēšanas kritēriji nav piemērojami, taču ieteicams izmantot iepriekš aprakstīto metodiku ilgtermiņa ietekmes izvērtēšanai.

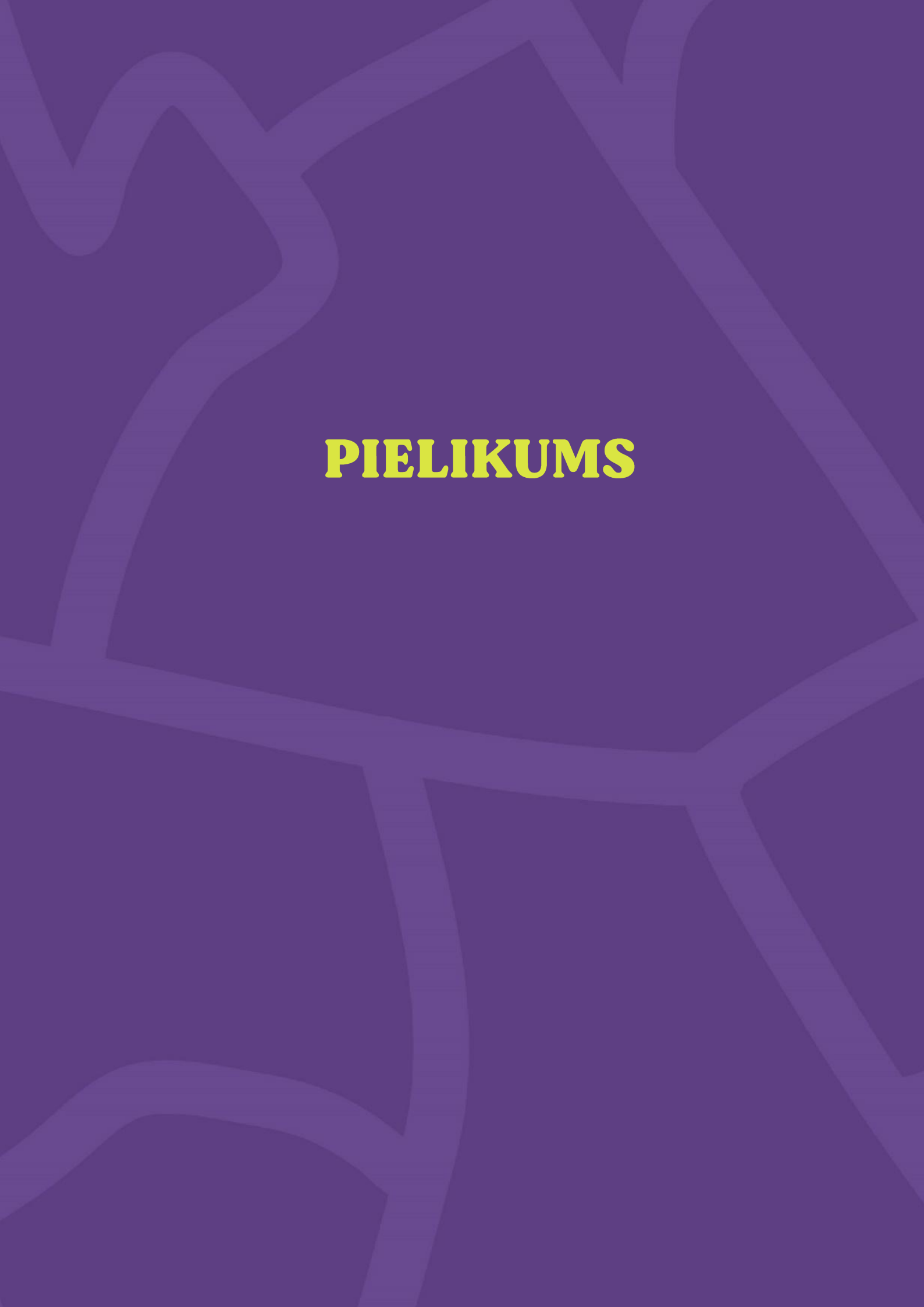
Izmantotās literatūras un avotu saraksts

- [1] **OECD.** (2025). *Education GPS. Parental involvement.* Ielādēts no <https://gpseducation.oecd.org/revieweducationpolicies/#!node=&filter=all>
- [2] **Izglītības un zinātnes ministrija.** (2025). *Informatīvs ziņojums par iekļaujošas izglītības attīstību visās izglītības pakāpēs.* Ielādēts no https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/0ac9f052-448c-4f2c-9c89-ca62345944de
- [3] **Epstein, J. E., Sanders, M. G., Simon, B. S., Salinas, K. C., Jansorn, N. R., & Van Voorhis, F. L.** (2002). *School, Family and Community Partnerships. Your Handbook for Action* (2. izd.). Corwin Press.
- [4] **Unicef.** (2021). *The Art of Parenting. Training guide.* Ielādēts no <https://www.unicef.org/lac/media/27656/file/The%20Art%20of%20Parenting.pdf>
- [5] **Australian Institute for Teaching and School Leadership Limited.** (2024). *Spotlight. Strengthening parent engagement to improve student outcomes.* Ielādēts no <https://www.aitsl.edu.au/research/spotlights/strengthening-parent-engagement-to-improve-student-outcomes>
- [6] **Education Scotland.** (2022). *Strategic Framework for: Parental Involvement, Parental Engagement, Family Learning and Learning at Home.* Ielādēts no <https://education.gov.scot/media/ebxjdlxv/strategic-framework-for-pi-pe-fl-lah-october-2022.pdf>
- [7] **Ministru kabinets.** (1937). *Civillikums.* Ielādēts no <https://likumi.lv/ta/id/90223>
- [8] **Saeima.** (1999). *Izglītības likums.* Ielādēts no <https://likumi.lv/ta/id/50759-izglitiba-likums>
- [9] **Ministru kabinets.** (2016. gada 15. jūlijā). *Noteikumi Nr. 480. Izglītojamo audzināšanas vadlīnijas un informācijas, mācību līdzekļu, materiālu un mācību un audzināšanas metožu izvērtēšanas kārtība.* Ielādēts no <https://likumi.lv/ta/id/283735-izglitojamo-audzinanas-vadlinijas-un-informacijas-macibu-lidzeklu-materialu-un-macibu-un-audzinanas-metozu-izvertesanas>
- [10] **Saeima.** (1999. gada 10. jūnijā). *Vispārējās izglītības likums.* Ielādēts no <https://likumi.lv/ta/id/20243-visparejas-izglitiba-likums>
- [11] **Baker, T. L., Wise, J., Kelley, G., & Skiba, R. J.** (2016). *Identifying Barriers: Creating Solutions to Improve Family Engagement.* Ielādēts no <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1124003.pdf>
- [12] **Sim, W. H., Toubourou, J. W., Clancy, E. M., Westrupp, E. M., Benstead, M. L., & Yap, M. B.** (2021). Strategies to Increase Uptake of Parent Education Programs in Preschool and School Settings to Improve Child Outcomes: A Delphi Study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(7), 3524. <https://www.mdpi.com/1660-4601/18/7/3524>
- [13] **Boonk, L.** (2020). *Exploring, measuring, and evaluating parental involvement in vocational education and training.* Ielādēts no https://research.ou.nl/ws/portalfiles/portal/32994117/Proefschrift_ouderbetrokkenheid_Lisa_Boonk_.pdf
- [14] **Izglītības un zinātnes ministrija.** (2019). *Rekomendācijas komunikācijai un sadarbības stiprināšanai ar iestādēm un organizācijām.* Ielādēts no <https://www.ikvd.gov.lv/lv/media/4437/download?attachment>
- [15] **Stormshak, E. A., Fosco, G. M., & Dishion, T. J.** (2010). Implementing Interventions with Families in Schools to Increase Youth School Engagement: The Family Check-Up Model. *School Mental Health*, 2(2), 65-74. <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC2873213/>

- [16] **Dardedze.** (2025). *Celvedis audzinot pusaudzi.* Ielādēts no <https://centrsdardedze.lv/pakalpojumi/celvedis-audzinot-pusaudzi-tiessaiste/>
- [17] **Dardedze.** (2025). *Bērna emocionālā audzināšana.* Ielādēts no <https://centrsdardedze.lv/pakalpojumi/berna-emocionala-audzinasa-tiessaiste/>
- [18] **Ministru kabinets.** (2023). *Programma "Stop 4-7".* Ielādēts no <https://www.mk.gov.lv/lv/programma-stop-4-7>
- [19] **Ogres novada pašvaldība.** (2024). *Ogres novada skolu skolēnu vecāku konferences "Mūsu bērniem".* Ielādēts no <https://onizglitiba.lv/ogres-novada-skolu-skolenu-vecaku-konferences-musu-berniem/>
- [20] **Siguldas novada pašvaldība.** (2023). *Notiks lekcija vecākiem "Tava bērna nākotne".* Ielādēts no <https://sigulda.lv/notiks-lekcija-vecakiem-tava-berna-nakotne/>
- [21] **Projekts "Skola-kopienā".** (2025). *Projekta "Skola – kopienā" darbību īstenošanas vadlīnijas sadarbības partneriem.* Ielādēts no <https://www.skola-kopiena.lv/uploads/7c/38/7c38827a-0e49-4370-b137-2b9df58ade17.pdf>
- [22] **Ogres centrālā bibliotēka.** (2025). *Vēsture.* Ielādēts no <https://www.ocb.lv/par-biblioteku/vesture/>
- [23] **Dienvidkurzemes novada pašvaldība.** (2025). *Aizputes un Grobiņas pilsētu bibliotēkās iespējams izmantot grāmatu nodošanas-saņemšanas pakomāta pakalpojumu.* Ielādēts no <https://www.dkn.lv/lv/jaunums/aizputes-un-grobinas-pilsetu-bibliotekas-iespejams-izmantot-gramatu-nodosanas-sanemsanas-pakomata-pakalpojumu>
- [24] **Tukuma novada pašvaldība.** (2024). *Inovātivi "Grāmatu stropi" sekmēs lasīšanas un kopienas kultūras veicināšanu Tukuma novadā.* Ielādēts no <https://www.tukums.lv/lv/jaunums/inovativi-gramatu-stropi-sekmes-lasisanas-un-kopienas-kulturas-veicinasanu-tukuma-novada>
- [25] **SIA "Kuldīgas komunālie pakalpojumi".** (2025). *Aicinām papildināt grāmatu apmaiņas punktu autoostā.* Ielādēts no <https://www.facebook.com/kuldigaskomunaliepakalpojumi/posts/-gr%C4%81matu-apmai%C5%86as-punkts-autoost%C4%81-vieta-kur-izlas%C4%ABto-gr%C4%81matu-var-iemain%C4%ABt-pret-k/1365872582212082/>
- [26] **Mārupes novada pašvaldība.** (2023). *Mārupē šodien atvērts omulīgi iekārtots "Pop up" grāmatu maiņas punkts.* Ielādēts no <https://www.marupe.lv/lv/zinas/marupe-sodien-atverts-omuligi-iekartots-pop-gramatu-mainas-punkts-18-08-2023>
- [27] **Ogres centrālā bibliotēka.** (2025). *Bibliobuss.* Ielādēts no <https://www.ocb.lv/bibliobuss/>
- [28] **Vance, N.** (2024). *Joyce Epstein's School-Family-Community Partnership Model.* Ielādēts no <https://www.ibm.com/think/topics/sales-funnel>
- [29] **National Institute of Direct Instruction.** (2025). *The impact of parental involvement on the education outcomes of their children.* Ielādēts no <https://www.nifdi.org/resources/hempenstall-blog/972-the-impact-of-parental-involvement-on-the-education-outcomes-of-their-children-2025.html>
- [30] **Bērnu aizsardzības centrs.** (2025). *Vadlīnijas institūcijām, kuras par bērnu izdarītajiem pārkāpumiem ir tiesīgas veikt administratīvā pārkāpuma procesu.* Ielādēts no <https://www.bac.gov.lv/lv/media/3080/download?attachment>
- [31] **Ministru kabinets.** (2021). *Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.-2027. gadam.* Ielādēts no <https://likumi.lv/ta/id/324332-par-izglitibas-attistibas-pamatnostadnem-2021-2027-gadam>
- [32] **Lauku forums.** (2025). *Viedie ciemi.* Ielādēts no <https://laukuforums.lv/kopienas/viedie-ciemi/>

- [33] **Saeima.** (2022. gada 20. oktobrī). *Pašvaldību likums*. Ielādēts no <https://likumi.lv/ta/id/336956-pasvaldibu-likums>
- [34] **Ķekavas novada pašvaldība.** (2025). *Izglītības stratēģija*. Ielādēts no <https://izglitiba.kekava.lv/parvaldiba/>
- [35] **Rīgas valstspilsētas pašvaldības labklājības departaments.** (2025). *Sociālie pakalpojumi ģimenēm un bērniem*. Ielādēts no <https://ld.riga.lv/pakalpojumi/socialie-pakalpojumi/gimenem-un-berniem/>
- [36] **Rīgas valstspilsētas pašvaldības labklājības departaments.** (2025). *Sociālie pakalpojumi. Psiholoģiskā palīdzība*. Ielādēts no <https://ld.riga.lv/pakalpojumi/socialie-pakalpojumi/krikes-centri/psihologiska-palidziba/>
- [37] **Ministru kabinets.** (2017. gada 12. septembrī). *Noteikumi Nr. 545. Noteikumi par institūciju sadarbību bērnu tiesību aizsardzībā*. Ielādēts no <https://likumi.lv/ta/id/293496-noteikumi-par-instituciju-sadarbibu-bernu-tiesibu-aizsardziba>
- [38] **LV portāls.** (2015). *Bibliotēkām jaunas funkcijas. Sabiedriskajā apspriešanā vērienīgas izmaiņas likumā*. Ielādēts no <https://lvportals.lv/skaidrojumi/378843-bibliotekam-jaunas-funkcijas-sabiedriskaja-apspriesana-verienigas-izmainas-likuma-2025>
- [39] **Latvijas nacionālā bibliotēka.** (2024). *Nacionālās skaļās lasīšanas sacensības*. Ielādēts no <https://lnb.gov.lv/news/nacionala-skalas-lasisanas-sacensiba/>
- [40] **Kultūras ministrija.** (2025). *Latvijas Nacionālā bibliotēka aicina lasīt vasarā un pievienoties kustībai "Restarts lasīšanai"*. Ielādēts no <https://www.km.gov.lv/lv/jaunums/latvijas-nacionala-biblioteka-aicina-lasit-vasara-un-pievienoties-kustibai-restarts-lasisanai>
- [41] **Latvijas nacionālā bibliotēka.** (2025). *Bērnu, jauniešu un vecāku žūrija* (1. avots). Ielādēts no <https://lnb.gov.lv/news/berniem-un-jauniesiem/>
- [42] **Daugavpils novada pašvaldība.** (2025). *Daugavpils svinēs dzejas dienas*. Ielādēts no <https://www.daugavpils.lv/kultura/kulturas-zinas/daugavpils-svines-dzejas-dienas>
- [43] **Kultūras ministrija.** (2025). *Aizvadīti lasīšanas veicināšanas programmas "Bērnu, jauniešu un vecāku žūrija" Lielie lasīšanas svētki*. Ielādēts no <https://www.km.gov.lv/lv/jaunums/aizvaditi-lasisanas-veicinasanas-programmas-bernu-jauniesu-un-vecaku-zurija-lielie-lasisanas-svetki>
- [44] **Labklājības ministrija.** (2024). *Kampaņa "Atpakaļ uz skolu"*. Ielādēts no <https://www.lm.gov.lv/lv/jaunums/kampana-atpakal-uz-skolu>
- [45] **Latvijas nacionālā bibliotēka.** (2025). *Bērnu, jauniešu un vecāku žūrija* (2. avots). Ielādēts no <https://lnb.gov.lv/news/berniem-un-jauniesiem/>
- [46] **Veselības ministrija.** (2023). *Kā pasargāt bērnu no ģirgāšanās. Ieteikumi visu vecumu bērnu vecākiem*. Ielādēts no <https://www.esparveselibu.lv/sites/default/files/2023-04/Rekomend%C4%81cijas%20makets%202004.pdf>
- [47] **Dardedze.** (2025). *Vecākiem*. Ielādēts no <https://centrsdardedze.lv/vecakiem/>
- [48] **Ghetto games.** (2025). *Par Ghetto Games*. Ielādēts no <https://www.ghetto.lv/lv/par-ghetto-games/>
- [49] **Henderson, A. T., Mapp, K. L., Johnson, V. R., & Davies, D.** (2007). *Beyond the Bake Sale: The Essential Guide to Family-School Partnerships*. The New Press.
- [50] **Goodall, J., & Montgomery, C.** (2014). Parental involvement to parental engagement: A continuum. *Educational Review*, 66(4), 399–417. <https://psycnet.apa.org/record/2014-39287-002>
- [51] **PuMPuRS.** (2018). *Rekomendācijas darbam ar vecākiem*. Ielādēts no <https://www.ikvd.gov.lv/lv/media/4446/download?attachment>

- [52] **Sebre, S., & Miltuze, A.** (2022). *Attīstības psiholoģija: Cilvēka attīstība visas dzīves garumā*. Zvaigzne ABC.
- [53] **Rēzeknes tehnoloģiju akadēmija.** (2017). *Lasītmācīšana viegli un ar prieku*. Ielādēts no <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/9a304671-a3d9-40f8-9e44-f8d5f659663e/REF-Handbook-LV.pdf>
- [54] **Latvijas Universitāte.** (2014). *Latvijas un ārvalstu labās prakses piemēri skolēnu lasītprasmes veicināšanai IEA PIRLS pētījuma perspektīvā: metodiskais materiāls*. Ielādēts no https://www.ipi.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/ipi/PIRLS/PIRLS_Labas_prakses_piemeri.pdf
- [55] **EBSCO.** (2022). *Johari Window*. Ielādēts no <https://www.ebsco.com/research-starters/social-sciences-and-humanities/johari-window>
- [56] **IBM.** (n.d.). *What is sales funnel?* Ielādēts no <https://www.ibm.com/think/topics/sales-funnel>
- [57] **Ozoliņš, R.** (2017). *Sales pipeline jeb pārdošanas piltuve*. Ielādēts no <https://rolandsozolins.wordpress.com/2017/08/19/pardosanas-piltuve-jeb-pipeline/>
- [58] **Downes, P.** (2014). *Parental involvement for early school leaving prevention. Report pointing towards a differentiated, holistic, and systemic approach in Europe*. Ielādēts no https://www.cedefop.europa.eu/files/prevent-parental-involvement-esl-prevention_report.pdf
- [59] **Parents International.** (n.d.). *Guidelines for parental involvement in VET and apprenticeships*. Ielādēts no <https://parentsinternational.org/guidelines-for-parental-involvement-in-vet-and-apprenticeships/>

The background is a solid purple color with a pattern of thick, wavy, light purple lines that create a sense of movement and depth. The lines are irregular and organic, resembling stylized waves or veins.

PIELIKUMS

1. pielikums. Iespējamo pasākumu novērtēšana - pašrefleksija

Efektīva vecāku iesaiste ir nepārtraukts, sistemātisks process, kura panākumi ir atkarīgi no plānošanas, ieviešanas, rezultātu novērtēšanas un nepārtrauktas uzlabošanas. Zemāk ir izveidotas pašrefleksijas veidlapas, lai palīdzētu pašvaldībām un izglītības iestādēm noteikt, vai ir ieviesti un pielāgoti visi iespējamie pasākumi vecāku iesaistes uzlabošanai.

Pašvaldībām [58]

Pašvaldībām, kuras tiecas ieviest visaptverošu pieeju vecāku iesaistei, lai novērstu sociālās atstumtības un PMP risku, ir ieteicams caurskatīt zemāk noteiktos rādītājus, tādējādi noskaidrojot, kāda ir pašreizējā situācija pašvaldībā un kādi uzlabojumi vēl ir iespējami.

Sadarbības veicināšanas un mērķauditorijas iesaistes rādītāji	Jā/Nē
Pašvaldības līmenī ir izstrādāta skaidra politika/stratēģija par izglītības iestādes, ģimenes un sabiedrības partnerību, kurā prioritāte dota sociālās atstumtības un PMP riska mazināšanai (izstrādāts PMP plāns).	
Pašvaldība (vai attiecīgā struktūra) nodrošina pietiekamu un ilgtspējīgu finansējumu un resursus partnerības programmām un atbalsta personālam izglītības iestādēs, balstoties uz izglītojamo vajadzībām, nevis tikai uz izglītojamo skaitu.	
Pašvaldībā tiek piedāvāti gan universāli pakalpojumi visām ģimenēm, gan mērķtiecīgs atbalsts visneaizsargātākajām grupām.	
Pašvaldībā ir noteikta stratēģija/rīcības plāns individuālam darbam ar paaugstināta riska ģimenēm, sniedzot uz bērnu centrētu atbalstu (piemēram, mērķtiecīgas profilakses ietvaros, ja ir augsts kavējumu skaits).	
Pašvaldība veicina starpinstitutionālo sadarbību starp izglītības iestādēm, sociālajiem dienestiem, veselības aprūpes iestādēm un NVO, lai risinātu sociālās atstumtības un PMP riska cēloņus holistiski.	
Ir izveidota kopienas iesaistes stratēģija/rīcības plāns, izmantojot formālās un neformālās mūžizglītības iespējas.	
Tiek rīkotas informatīvās sesijas/apmācības izglītības iestāžu vadībai un personālam, lai stiprinātu izpratni par iesaistes daudzveidīgumu un kultūras sensitivitāti.	
Izglītības iestādēs ir noteikti atbildīgie speciālisti (kontaktpersonas) darbam ar vecākiem un komunikācijai ar pašvaldību. Atbildīgie speciālisti darbam ar vecākiem ir daļa no plašākas daudzdisciplināru profesionāļu komandas.	

Sadarbības veicināšanas un mērķauditorijas iesaistes rādītāji	Jā/Nē
Ir izveidoti ģimeņu atbalsta centri, kas darbojas pēc "vienas pieturas aģentūras" principa un kas sadarbojas ar izglītības iestādēm. Kopienas centrs atrodas vecākiem ērti pieejamā vietā, neitrālā vidē, padarot to psiholoģiski un kulturāli pieejamu.	
Pašvaldībā tiek īstenotas lasītprasmes veicināšanas iniciatīvas ģimenēm ar bērniem.	
Pašvaldībā tiek īstenoti pasākumi izglītojamo veselīga dzīvesveida veicināšanai (piemēram, par miega un veselīga uztura nozīmi, digitālo rīku lietošanas higiēnu, rutīnas veidošanu).	
Pašvaldība veicina dialoga procesus (piemēram, anonīmas izglītojamo, izglītojamo vecāku un pedagogu aptaujas, fokusa grupas), lai noskaidrotu "neoficiālos" viedokļus un izglītības iestādes vidi un sadarbību?	

Izglītības iestādēm [6], [58], [59]

Sadarbības pamatprincipi	Jā/Nē
Vai mūsu pieeja vecāku iesaistei ir balstīta uz viņu stiprajām pusēm un prasmēm ("resursu pieeja"), nevis uz trūkumiem?	
Vai mūsu sadarbības metodes ir elastīgas un pielāgotas vecāku reālajai situācijai, vajadzībām un apstākļiem (laiks, komunikācijas metodes, u. c.)?	
Vai mūsu komunikācija ar vecākiem ir vērsta uz viņu pašapziņas celšanu un uzticēšanās veidošanu savām spējām atbalstīt bērnu?	
Uzticēšanās un savstarpējās cieņas veidošana	Jā/Nē
Vai esam radījuši vidi, kurā vecāki jūtas droši un nebaidās uzdot jautājumus, dalīties ar informāciju vai izteikt viedokli?	
Vai mēs atklāti atzīstam un novērtējam vecāku kā primāro izglītotāju lomu un viņu atbildību bērna audzināšanā?	
Iekļaujoša prakse	Jā/Nē
Vai mēs cenšamies izprast katras ģimenes individuālo kontekstu un pieredzi, kas ietekmē viņu sadarbību ar izglītības iestādi (piemēram, laika trūkums, izmaksas, valoda, nedrošība, iepriekšēja negatīva pieredze)?	
Vai mums ir ieviestas konkrētas un aktīvas stratēģijas, lai mazinātu vai novērstu šos apzinātos šķēršļus visām ģimenēm?	

Vai mūsu darbinieki piedalās mācībās vai reflektīvās praksēs, lai izprastu, atzītu un strādātu ar personīgajiem neapzinātajiem aizspriedumiem, kas varētu ietekmēt sadarbību ar ģimenēm?	
Vai mēs izmantojam mākslas un kultūras stratēģijas (piem., teātri, mūziku, vizuālo mākslu), lai drošā un neformālā vidē veidotu saikni ar sociālekonomiski mazāk aizsargātiem vecākiem?	
Vecāku viedoklis un partnerība	Jā/Nē
Vai mēs proaktīvi nodrošinām, ka visi vecāki ir informēti par savām tiesībām saistībā ar bērna izglītību?	
Vai visiem vecākiem (ne tikai Vecāku padomei) ir nodrošinātas pastāvīgas un regulāras iespējas sniegt ieguldījumu izglītības iestādes pilnveides procesā un kopienas dzīvē?	
Vai vecāki un ģimenes tiek iesaistīti lēmumu pieņemšanas procesos, kas tieši ietekmē viņu bērnu mācības un labbūtību?	
Vai vecāki tiek iesaistīti skolas politikas dokumentu (piemēram, mobinga novēršanas kārtības) izstrādē un pārskatīšanā?	
Vai mēs izmantojam daudzveidīgas metodes (ne tikai formālas sanāksmes vai aptaujas), lai aktīvi uzklautu vecāku un ģimeņu viedokļus un izmantotu tos uzlabojumu veikšanai?	
Sistēmiskā pieeja un labbūtība	Jā/Nē
Vai izglītības iestādē ir skaidri definēti konfidencialitātes noteikumi, un tie ir darīti zināmi vecākiem, lai veidotu savstarpēju uzticēšanos?	
Vai izglītības iestādē pastāv un tiek izmantots daudzdisciplinārs atbalsts uzvedības problēmu risināšanai?	
Vai mēs sadarbībā ar vecākiem pievēršam uzmanību izglītojamo veselības faktoriem, kas ietekmē mācīšanos (piemēram, miega režīms, uzturs)?	
Profesionālas zināšanas	Jā/Nē
Vai mūsu darbiniekiem ir izpratne par galvenajiem normatīvajiem aktiem un ietvariem, kas regulē vecāku pienākumus un iesaisti mācīšanās procesā?	
Vai mūsu komandai ir vienota izpratne par tādiem jēdzieniem kā vecāku iesaiste, vecāku līdzdalība, ģimenes mācīšanās un mācīšanās mājās?	
Vai šīs vienotās definīcijas tiek aktīvi izmantotas, veidojot mūsu izglītības iestādes stratēģiju, politiku un ikdienas praksi?	

Vai mācības par efektīvu vecāku līdzdalību un ģimenes mācīšanos ir regulāra un neatņemama mūsu profesionālās pilnveides programmas sastāvdaļa visiem darbiniekiem?	
Vai vecāku iesaiste ir integrēta iestādes attīstības plānošanā un pedagogu amata aprakstos, nevis tiek uzskatīta par papildu pienākumu?	
Ietekmes un efektivitātes izvērtēšana	Jā/Nē
Vai mēs varam sniegt konkrētus piemērus tam, kā vecāku iesaistes stratēģijas ir pozitīvi ietekmējušas izglītojamo mācību rezultātus, apmeklējumu vai labbūtību?	
Vai mums ir sistēma, ar kuras palīdzību mēs uzraugām, vai mūsu iesaistes stratēģijas tiek konsekventi īstenotas un vai tās sniedz izmērāmus uzlabojumus?	

Papildu aktivitātes profesionālās izglītības iestādēm [58], [59]

Partnerības pieeja	Jā/Nē
Vai mūsu pieeja sadarbībai ar vecākiem ir balstīta uz viņu prasmēm un zināšanām (resursu pieeja), veicinot viņu pārliecību par spēju atbalstīt jaunieša karjeras ceļu?	
Vai mēs īstenojam holistisku pieeju, sadarbojoties ar sociālajiem dienestiem un citām institūcijām, lai risinātu sociālos vai veselības šķēršļus, kas traucē izglītojamā sekmīgai dalībai praksē vai mācībās?	
Vai mūsu sadarbības metodes ir elastīgas un pielāgotas vecāku reālajai situācijai (piemēram, laika, kultūras, valodas ziņā), lai iesaistītu arī grūtāk sasniedzamās ģimenes?	
Sadarbība mācību un prakses procesa plānošanā	Jā/Nē
Vai mēs regulāri un saprotami informējam vecākus par konkrētām profesionālajām prasmēm un kompetencēm, kas audzēknim jāapgūst, un sasaistām tās ar nākotnes darba tirgus prasībām?	
Vai vecāki tiek iepazīstināti ne tikai ar mācību, bet arī ar prakses procesa metodoloģiju, vērtēšanas kritērijiem un darba vides specifiku?	
Vai pastāv vienošanās ar vecākiem par prakses darbu apjomu, termiņiem un atpūtas laiku, lai mācību process būtu sabalansēts ar ģimenes dzīvi?	

Praktiskais atbalsts audzēkņa karjeras veidošanā	Jā/Nē
Vai mēs sniedzam vecākiem ieteikumus, kā veicināt ar profesiju saistītu mācīšanos ārpus skolas (piemēram, apmeklēt nozares izstādes, pārrunāt darba tirgus tendences, attīstīt uzņēmējspējas)?	
Vai izglītības iestādē ir noteikta kontaktpersona (atbildīgais speciālists), kas palīdz risināt ar praksi vai mācību grūtībām saistītus jautājumus sadarbībā ar ģimeni?	
Vai vecāki tiek aktīvi iesaistīti, ja izglītojamais saskaras ar sociālās atstumtības, priekšlaicīgu mācību vai prakses pārtraukšanas risku?	
Uzticēšanās veidošana un resursu piesaiste	Jā/Nē
Vai mēs aktīvi apzinām un izmantojam vecāku profesionālo pieredzi un kontaktus, aicinot viņus kļūt par vieslektoriem, mentoriem vai prakses vietu piedāvātājiem?	
Vai esam radījuši vidi, kurā vecāki jūtas droši uzdot jautājumus par prakses vietām, darba drošību un citiem specifiskiem profesionālās izglītības aspektiem?	
Vai mēs atklāti atzīstam un novērtējam vecāku lomu jaunieša darba tikuma un karjeras izpratnes veidošanā	